

“ Het terugdringen van het recidiverisico is óók onderdeel van ons werk ”

Een kwalitatief onderzoek naar de vormgeving van
de RNR-principes in forensische begeleidingstrajecten
van HVO-Querido.

Afstudeerscriptie Master
Forensisch Sociale Professional
24 juni 2022

Iwan Leurs

1782146

Hogeschool Utrecht

HVO-Querido Amsterdam

Afstudeerbegeleider: Dr. Sylvana Robbers

Voorwoord

Als gevolg van een carrièreswitch door kanker begon mijn loopbaan als sociaal werker in 2010. Gegrepen door deze prachtige professie studeerde ik in 2014 af als maatschappelijk werker en GGZ-agoog. Gedurende de periode dat ik in opleiding en werkzaam was op locatie RIBW De Rijswijk van HVO-Querido te Amsterdam raakte ik gefascineerd door cliënten die naast psychiatrische, psychosociale en verslavingsproblematiek ook nog eens een justitiële titel hadden. Het viel mij steeds meer op hoe makkelijk kwetsbare burgers met diverse problemen met justitie in aanraking kunnen komen. Ik merkte op dat deze cliëntengroep extra gebukt gaat onder stigma's. Je bent gek, je bent verslaafd en je bent ook nog eens een crimineel! Dit is hoe een deel van de samenleving hen ziet en de pijn die deze cliënten hierdoor ervaren is voelbaar. Dit maakte dat ik, naast mijn affiniteit met straatcultuur, mij voor deze mooie doelgroep wilde inzetten.

Het balletje ging in 2016 pas echt rollen op locatie 'Het Martien Schaaperhuis' toen ik door mijn toenmalige leidinggevende werd aangesteld als aandachtsfunctionaris forensische zorg. Ik leerde veel in de praktijk, zocht steeds meer verdieping en schoolde mij op allerlei manieren bij. Dit was ook de periode dat ik door diverse mensen uit de organisatie op sleeptouw werd genomen om meer op organisatieniveau te werken en mee te denken over de vormgeving van forensische begeleidingstrajecten van HV-Querido. Ik was er eigenlijk al vanaf mijn afstuderen in 2014 van overtuigd dat ik op termijn een Master Social Work wilde doen, maar ik wist nog niet aan welke hogeschool. Totdat een collega mij in 2019 informeerde over de Master Forensisch Sociale Professional. Toen viel voor mij het spreekwoordelijke kwartje. Ik schreef me voor de opleiding in, werd toegelaten en in september 2020 begon mijn avontuur in Utrecht.

Ik heb gedurende deze masteropleiding ontzettend veel kennis opgedaan en ik heb mij diverse vaardigheden eigen gemaakt. Daarnaast heb ik in twee jaar tijd een landelijk netwerk aan forensisch sociale professionals opgebouwd met wie ik gedurende de opleiding een mooie tijd heb gehad. Ik heb inspirerende colleges van toonaangevende docenten en onderzoekers mogen volgen, kennis gemaakt met een prachtig lectoraat en ik heb geleerd hoe ik onderzoek moet doen.

De afgelopen zes maanden stonden namelijk in teken van onderzoek doen, het schrijven van mijn masterscriptie en het uiteindelijke afstuderen. Dit is een enerverende periode geweest. Enerzijds was het een waardevolle en inspirerende periode, maar anderzijds heb ik het afgelopen half jaar een aantal persoonlijke tegenslagen gekend. Dat is het leven. Mijn dank gaat uit naar mijn medestudenten uit de verschillende leerteams waarmee ik heb kunnen ventileren en de voortgang van het onderzoek goed heb kunnen bespreken. Ook gaat mijn dank uit naar Dr. Sylvana Robbers voor de prettige en waardevolle begeleiding gedurende het onderzoeksproces. Tevens gaat mijn dank uit naar diverse (ex)-collega's van HVO-Querido en alle respondenten die een bijdrage hebben willen leveren aan dit onderzoek. Daarnaast wil ik alle leden van Package of Goodies, de band waar ik deel van uitmaak, bedanken voor hun steun en geduld. Ik dank Twyzini Mandarinini voor het ontwerpen van het voorblad en ik dank mijn moeder voor het onvermoeibare nakijken op spelling. De uiteindelijke totstandkoming van deze masterscriptie was niet gelukt zonder de onvoorwaardelijke steun van vrienden en familie. Ik dank jullie allemaal uit de grond van mijn hart.

Ik wens jullie veel plezier bij het lezen van deze masterscriptie.

Iwan Leurs
Amsterdam, 24 juni 2022

Samenvatting

Risicogericht werken in een krachtgerichte setting is een uitdaging en vormt veelal geen uitgangspositie. Toch lijken landelijke ontwikkelingen in het forensisch sociale domein erop te wijzen dat de RNR-principes in forensische begeleidingstrajecten in de BW/MO-sector steeds vaker besproken worden en van belang zijn. Het doel van de forensische zorg is immers het verkleinen van het recidiverisico om zo een bijdrage te leveren aan een veiligere samenleving. Er wordt gedurende forensische begeleidingstrajecten regelmatig gerecidiveerd. HVO-Querido biedt als welzijnsorganisatie forensische begeleidingstrajecten in Amsterdam waarin eveneens gerecidiveerd wordt. Forensische cliënten vallen terug in delinquent gedrag en dit leidt niet zelden tot een voortijdige beëindiging van zo'n begeleidingstraject. Hierdoor ontstond de wens inzichtelijk te krijgen op wat voor manier de RNR-principes door professionals van HVO-Querido in forensische begeleidingstrajecten zijn vormgegeven. Dit omdat het werken conform de RNR-principes bijdraagt aan het terugdringen van het recidiverisico. Het verkleinen van het recidiverisico kan weer bijdragen aan het terugdringen van de voortijdige beëindiging van forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido.

Door middel van kwalitatief onderzoek is er met betrekking tot het toepassen van de RNR-principes analytisch gekeken naar de overeenkomsten en verschillen tussen hetgeen wat de literatuur omschrijft en hoe er in de huidige forensische beroepspraktijk van HVO-Querido gewerkt wordt. Om tot deze analyse en inzichten te komen is er een literatuurstudie gedaan waarin wetenschappelijke bronnen zijn gehanteerd waaruit een theoretisch kader is ontstaan. Vervolgens is er een empirisch onderzoek uitgevoerd. Er is een enquête uitgezet die door 34 respondenten is ingevuld en er zijn vier semi-gestructureerde interviews afgenomen. Daarnaast is er een documentstudie uitgevoerd naar het leeraanbod van HVO-Querido met betrekking tot het RNR-model.

Uit de analyse is naar voren gekomen dat er in de forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido onvoldoende geanticipeerd wordt op de hoogte van het ingeschatte recidiverisico. Het ontbreekt eraan dat forensische professionals van HVO-Querido zelfstandig met risicotaxatie-instrumenten werken. Beschermende factoren zoals een ondersteunend netwerk of motivatie worden door professionals van HVO-Querido tijdens forensische begeleidingstrajecten versterkt. Echter is ook naar voren gekomen dat veranderbare criminogene risicofactoren zoals middelenmisbruik of een antisociaal netwerk wel worden herkend, maar onvoldoende positief beïnvloed worden. Wanneer dit wel gebeurt draagt dit bij aan het terugdringen van het recidiverisico. Forensische professionals van HVO-Querido werken responsief en sluiten goed bij de kenmerken van de forensische cliënt. Echter is hierbij te weinig aandacht voor de risico's. Het doel van de forensische zorg lijkt door de krachtgerichte setting van HVO-Querido niet voldoende centraal te staan. Er blijkt bij professionals kennis te ontbreken met betrekking tot het RNR-model en er is bij hen een sterke wens om hierin geschoold te worden. HVO-Querido faciliteert trainingen in het kader van het RNR-model maar deze trainingen worden door professionals in zekere mate als onvoldoende en ontoereikend ervaren.

Voorts zijn er op grond van bovenstaande analytische resultaten aanbevelingen gedaan. Er is aanbevolen dat professionals van HVO-Querido in forensische begeleidingstrajecten met een risicotaxatie-instrument gaan werken en dat er RNR-trainingen worden gefaciliteerd met een verplicht karakter. Daarnaast is aanbevolen dat HVO-Querido als krachtgerichte organisatie in gaat zetten op het creëren van meer bewustwording in de forensische teams met betrekking tot het doel en de opdracht van de forensische zorg. Dit alles ten behoeve van het terugdringen van de voortijdige beëindiging van forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido, meer succesvolle re-integratie van forensische cliënten en een veilige samenleving.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	3
1. Inleiding	6
1.1 Ontwikkelingen.....	6
1.2 Probleemstelling onderzoek.....	7
1.3 Doelstelling onderzoek.....	8
1.4 Theoretische vraagstelling.....	8
1.5 Empirische vraagstelling.....	9
2. Methodologische verantwoording	10
2.1 Situering onderzoek.....	10
2.2 Literatuuronderzoek.....	10
2.3 Empirisch onderzoek.....	11
2.4 Betrouwbaarheid en validiteit.....	12
2.5 Ethiek.....	13
3. Theoretisch kader	14
3.1 Achtergrond van het RNR-model.....	14
3.2 Het risicoprincipe in forensische begeleidingstrajecten.....	14
3.3 Het behoefteprincipe in forensische begeleidingstrajecten.....	17
3.4 Het responsiviteitsprincipe in forensische begeleidingstrajecten.....	20
3.5 Randvoorwaarden voor het toepassen van RNR-principes in de begeleiding.....	22
3.6 Conclusie literatuurstudie.....	24
4. Empirische onderzoeksresultaten	26
4.1 De vormgeving van het risicoprincipe.....	26
4.2 De vormgeving van het behoefteprincipe.....	29
4.3 De vormgeving van het responsiviteitsprincipe.....	32
4.4 Randvoorwaarden en criteria.....	35
4.5 Benodigdheden voor professionals.....	40
4.6 Conclusie empirisch onderzoek.....	42
5. Conclusies en aanbevelingen	44
5.1 Conclusies.....	44
5.2 Aanbevelingen.....	46
5.3 Kritische reflectie.....	48

Bronvermelding.....	49
Bijlage 1 Conceptueel model.....	53
Bijlage 2 Opzet interviews.....	56
Bijlage 3 Informed consent.....	57
Bijlage 4 Enquete.....	58

1. Inleiding

Ten eerste worden in dit eerste hoofdstuk een aantal actuele thema's en ontwikkelingen omschreven die raakvlak hebben met het onderwerp van dit onderzoek. Voorts worden de probleem- en doelstelling van dit onderzoek toegelicht. Vervolgens worden de theoretische en empirische hoofd- en deelvragen omschreven.

1.1. Ontwikkelingen

De forensische zorg in Nederland is permanent in ontwikkeling. De afgelopen jaren zijn er in het kader van de verbetering van de kwaliteit van zorg en verdere professionalisering diverse thema's geïntroduceerd. Een voorbeeld hiervan is het thema forensisch vakmanschap, wat gaat over de houding, vaardigheden en expliciete kennis van de forensische professional, ten behoeve van het terugdringen van het recidiverisico (Van der Horst, 2021). Een ander recent thema waar eveneens onderzoek naar gedaan wordt is forensische scherpste. Tot op heden gaat dit thema over het herkennen van (subtiele) signalen met betrekking tot escalatie, het gevoel wat hiermee samengaat, communicatie hierover met collega's, handelingsbereidheid en het mogelijke effect hiervan op de cliënt (Clercx et al., 2020). Ook is er de afgelopen jaren door diverse partijen uit het forensisch werkveld het kwaliteitskader forensische zorg 2021-2024 ontwikkeld. Dit is een overkoepelend kader bestaande uit een vijftal pijlers, die verdere richting geeft aan de professionalisering en ontwikkeling van de kwaliteit van zorg (Van der Horst, 2021).

De bovenstaande voorbeelden van actuele thema's en ontwikkelingen hebben allemaal raakvlak met de principes van het RNR (Risk, Needs, Responsivity)-model. Het RNR-model (Andrews & Bonta, 2010) is tegenwoordig het meest wetenschappelijke en consistente model om terugval in delinquent gedrag te beïnvloeden en terug te dringen. Het risico-, behoefte- en responsiviteitsprincipe (vertaald van risk, needs & responsivity) zijn de drie voornaamste principes of beginselen waar het RNR-model eveneens haar naam aan ontleent. Het risicoprincipe houdt in dat het van belang is dat de intensiviteit van de beoogde aanpak goed aansluit bij de mate van het risico op recidive. Het behoefteprincipe stelt dat interventies gericht moeten zijn op dynamische en positief beïnvloedbare risicofactoren die bewezen ten grondslag liggen aan delinquent gedrag. Het responsiviteitsprincipe omschrijft dat de interventies cognitief gedragsmatig dienen te zijn, en dat ze aansluiten bij de capaciteiten van de cliënt. Echter heeft het RNR-model zich doorontwikkeld en kent het model inmiddels achttien principes of beginselen. Deze principes zijn ofwel overkoepelend en gaan over psychologische theorieën die aan het RNR-model ten grondslag liggen, of ze hebben met structuur, uitvoering of management te maken (Bosker, et al., 2016).

De eerdergenoemde actuele thema's die raakvlak hebben met de principes van het RNR-model gelden eveneens voor de ontwikkelingen van de forensische zorg in de BW/MO (Beschermd Wonen/Maatschappelijke Opvang)-sector. Het RNR-model wordt gedurende forensische begeleidingstrajecten in de BW/MO-sector in het kader van het terugdringen van het recidiverisico namelijk steeds vaker gebruikt (Bouwman, et al., 2020). Professionalisering en integratie van de RNR-principes krijgen in het kader forensische begeleidingstrajecten in de BW/MO-sector kennelijk in toenemende mate aandacht.

1.2 Probleemstelling onderzoek

De situatie die ten grondslag ligt aan dit onderzoek speelt zich af bij HVO-Querido. Dit is een grote welzijnsorganisatie in Amsterdam en omstreken die zorg biedt aan diverse doelgroepen waaronder de forensische doelgroep. Bij een groot deel van deze forensische doelgroep is er sprake van psychiatrische en/of verslavings en/of psychosociale problematiek. Deze doelgroep bestaat uit cliënten die door de rechter een justitiële titel opgelegd hebben gekregen en waarvoor het Ministerie van Justitie en Veiligheid de zorg financiert. Vaak heeft de rechter bij deze cliënten bijzondere voorwaarden opgelegd, waarvan forensische zorg er één is. Dit kan bestaan uit zowel ambulante behandeling door een FACT (Flexible Assertive Community Treatment)-team, beschermd wonen, of ambulante begeleiding op een woning. Het doel van forensische zorg is aldus het Ministerie van Justitie en Veiligheid het verkleinen van de kans op recidive en het vergroten van de maatschappelijke veiligheid (Forensische Zorg, z.d.).

Een deel van de forensische cliënten van HVO-Querido recidiveert gedurende de forensische BW/MO-begeleidingstrajecten¹. Dit zijn zowel forensische cliënten die residentieel wonen, als forensische cliënten die zelfstandig wonen en ambulant begeleid worden. Hier kunnen ingrijpende gevolgen mee gepaard gaan. Een eventuele voorwaardelijke straf kan door recidive ten uitvoer worden gelegd en het begeleidingstraject kan hierdoor voortijdig beëindigd worden, maar geweldsrecidive op een residentieel woonvoorziening kan eveneens ten grondslag liggen aan voortijdige beëindiging van zorg. De beëindiging van zorg wordt in zo'n geval mede beslist door de aan de woonvoorziening gekoppelde zorgdirecteur. Zowel justitie als HVO-Querido kan het begeleidingstraject beëindigen. Dit is mede afhankelijk van de context en van het type recidive.

In 2021 zijn er bij HVO-Querido 87 forensische begeleidingstrajecten beëindigd. Hiervan zijn tien cliënten in detentie terecht gekomen en van twaalf forensische cliënten is de begeleiding eenzijdig en voortijdig beëindigd². Voortijdige beëindiging van het forensisch begeleidingstraject als gevolg van recidive kan de beoogde resocialisatie van forensische cliënten in de weg staan, met (in het kader van veiligheid) maatschappelijke gevolgen van dien. Recidive tijdens forensische begeleidingstrajecten beperkt zich niet tot Amsterdam en HVO-Querido. Landelijk hebben zich in de periode 2013-2017, 30.344 strafzaken met betrekking tot recidive tijdens forensische zorgtrajecten voorgedaan die eindigden in een schuldigverklaring. Van deze recidivisten maakte 38% deel uit van een ambulant (residentieel of zelfstandig wonend) forensisch begeleidingstraject (Drieschner & Tollenaar, 2021, p 35).

HVO-Querido werkt met de Krachtmethodiek. Deze methodiek vindt zijn oorsprong in de krachtgerichte basismethodiek van Wolf (2012) en het strength based model van Rapp & Gosha (2006). In de Krachtmethodiek worden vijf krachtprincipes omschreven die voor zowel medewerkers als cliënten van de organisatie gelden. Deze krachtprincipes hebben betrekking tot goed onderling contact, geloof in elkaar, de focus op krachten, eigen regie en goede samenwerking. In het kader van het krachtprincipe 'eigen regie' houden professionals van HVO-Querido rekening met belemmeringen en risico's, maar verder is de methodiek volledig gestoeld op krachten (HVO-Querido, z.d.).

¹ In het kader van dit onderzoek wordt er verder over forensische begeleidingstrajecten gesproken, tenzij anders aangegeven.

² Gegevens met betrekking tot uitschrijving en voortijdige beëindiging van zorg van forensische cliënten worden bijgehouden door de centrale cliëntenadministratie van HVO-Querido. Deze gegevens zijn opgenomen in een Excelbestand waartoe de onderzoeker toegang heeft. De reden van beëindiging van zorg wordt niet door alle teams bijgehouden. De gegevens die bekend zijn, zijn in de probleemstelling opgenomen.

De uitvoerend onderzoeker is zelf als forensisch professional werkzaam bij HVO-Querido. De onderzoeker weet dat de teams van HVO-Querido voor een deel vrij zijn om te bepalen met welke methodische instrumenten en modellen zij de begeleidingstrajecten vormgeven, mits deze aan de criteria van de Krachtmethodiek voldoen. De onderzoeker vraagt zich af, hoe forensische professionals van HVO-Querido de principes van het RNR-model gedurende forensische begeleidingstrajecten vormgeven. Aan deze vraag ligt het doel van forensische zorg (het terugdringen van recidive) ten grondslag. Maar ook de eerder benoemde actuele landelijke thema's en ontwikkelingen binnen de forensische zorg, maakt dat de onderzoeker de vormgeving van de RNR-principes in forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido inzichtelijk wil krijgen.

1.3 Doelstelling onderzoek

Het doel van dit onderzoek is om inzichtelijk te krijgen hoe professionals van HVO-Querido de principes van het RNR-model in forensische begeleidingstrajecten hebben vormgegeven. In het verlengde hiervan wil de onderzoeker inzichtelijk krijgen waar er met betrekking tot de vormgeving of implementatie van de principes van het RNR-model eventueel behoefte aan is. Dit ten behoeve van het terugdringen van het recidiverisico, wat kan bijdragen aan een afname van de voortijdige beeindiging van forensische begeleidingstrajecten en een toename van succesvolle re-integratie. Succesvolle re-integratie en resocialisatie van forensische cliënten kan op haar beurt weer bijdragen aan de veiligheid van de samenleving.

1.4 Theoretische vraagstelling

Wat is er vanuit de literatuur bekend over het toepassen van de principes van het RNR-model tijdens forensische begeleidingstrajecten?

Theoretische deelvragen

- Wat is er vanuit de literatuur bekend over het toepassen van het risicoprincipe van het RNR-model tijdens forensische begeleidingstrajecten?
- Wat is er vanuit de literatuur bekend over het toepassen van het behoefteprincipe van het RNR-model tijdens forensische begeleidingstrajecten?
- Wat is er vanuit de literatuur bekend over het toepassen van het responsiviteitsprincipe van het RNR-model tijdens forensische begeleidingstrajecten?
- Waar moeten professionals aan voldoen om het risico-, behoefte- en responsiviteitsprincipe van het RNR-model tijdens forensische begeleidingstrajecten toe te kunnen passen?

1.5 Empirische vraagstelling

Op welke manier worden de principes van het RNR-model door professionals van HVO-Querido in forensische begeleidingstrajecten vormgegeven?

Empirische deelvragen

- Op welke manier wordt het risicoprincipe van het RNR-model door professionals van HVO-Querido in forensische begeleidingstrajecten vormgegeven?
- Op welke manier wordt het behoefteprincipe van het RNR-model door professionals van HVO-Querido in forensische begeleidingstrajecten vormgegeven?
- Op welke manier wordt het responsiviteitsprincipe van het RNR-model door professionals van HVO-Querido in forensische begeleidingstrajecten vormgegeven?
- In hoeverre voldoen professionals van HVO-Querido aan de randvoorwaarden om het risico-, behoefte- en responsiviteitsprincipe van het RNR-model in forensische begeleidingstrajecten vorm te kunnen geven?
- Waar is volgens professionals van HVO-Querido behoefte aan om het risico-, behoefte- en responsiviteitsprincipe van het RNR-model tijdens de forensische begeleidingstrajecten vorm te kunnen geven?

2. Methodologische verantwoording

In dit tweede hoofdstuk wordt de methodologische verantwoording van dit kwalitatief wetenschappelijk praktijkgerichte onderzoek weergegeven. Hierin wordt de setting van het onderzoek omschreven en wordt er ingegaan op het verloop van de literatuurstudie en het empirisch onderzoek. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een stuk over de validiteit, betrouwbaarheid en ethiek.

2.1 Situering van het onderzoek

Het empirische gedeelte van dit onderzoek is uitgevoerd bij HVO-Querido. HVO-Querido heeft ruim 1400 medewerkers en kent ruim vijftig verschillende teams. 22 teams van HVO-Querido hebben forensische zorg begroot en bieden onder andere zorg aan cliënten met een justitiële titel. Professionals die deel uit maken van deze forensische teams zijn uitgenodigd een bijdrage te leveren aan dit onderzoek. De onderzoekers van het onderzoeksbureau van HVO-Querido zijn op de hoogte gesteld van dit onderzoek en zijn akkoord met betrekking tot het onderwerp. Het onderwerp botst niet met andere lopende onderzoeken. De directie van HVO-Querido is eveneens op de hoogte gesteld van het onderzoek. Het onderwerp van dit onderzoek is in 2021 afgestemd met de toenmalige programma manager forensische zorg.

2.2 Literatuuronderzoek

Voor het literatuuronderzoek is gebruik gemaakt van verschillende zoekmachines waaronder Google Scholar en HUGO. Laatstgenoemde is de digitale bibliotheek van Hogeschool Utrecht. Daarnaast heeft de onderzoeker ook gebruik gemaakt van diverse databanken. De kernbegrippen die deel uitmaken van de theoretische vraagstellingen zijn gebruikt bij het zoeken naar geschikte en relevante (internationale) literatuur. Er is zowel in het Engels als Nederlands gezocht en er is gebruik gemaakt van synoniemen. Hier volgt een opsomming van de zoektermen die (veelal in combinatie) voor deze studie zijn gebruikt; toepassen, hanteren, gebruiken, risicoprincipe, behoefteprincipe, responsiviteitsprincipe, forensische zorgtrajecten, justitiële zorgtrajecten, gedwongen kader, BW/MO-sector, beschermd wonen, begeleid wonen, *to apply, risc principle, needs principle, responsivity principle, forensic healthcare, forced frame, protected living and social relief, social shelter*.

De onderzoeker heeft in het kader van het literatuuronderzoek een logboek bijgehouden, met daarin onder andere de uitgewerkte zoektermen, het aantal hits en de bruikbare titels. Daarnaast heeft de onderzoeker zich gericht op de literatuurlijsten die deel uitmaken van de gevonden literatuur. Door deze methode is de onderzoeker steeds op nieuwe literatuur gestuit. Dit is het zogenaamde sneeuwbaaleffect. De gehanteerde literatuur is wetenschappelijk en peer reviewed. Er is gezocht naar de essentie van de gevonden wetenschappelijke literatuur, welke door de onderzoeker is samengevat tot syntheses om antwoord te kunnen geven op de theoretische vraagstelling.

Conceptueel model

Naar aanleiding van het literatuuronderzoek is een conceptueel model vormgegeven met daarin de dimensies, topics en indicatoren die aan de hand van het uiteenrafelen van de kernbegrippen naar voren zijn gekomen. Dit uiteenrafelen van de kernbegrippen wordt ook wel operationaliseren genoemd en dit kan helpen om de kernbegrippen waar te nemen en concreet te maken (Boeije & Blijenbergh, 2019). Het conceptueel model is het vertrekpunt geweest voor het empirisch onderzoek en is als bijlage 1 toegevoegd aan het onderzoeksrapport.

2.3 Empirisch onderzoek

Het empirisch onderzoek is uitgevoerd door middel van triangulatie van bronnen, wat inhoudt dat de onderzoeker verschillende bronnen heeft gehanteerd om tot goede informatie te komen (Doorewaard, et al., 2019). Voor het empirisch onderzoek is gebruik gemaakt van een enquête, semi-gestructureerde interviews en documentstudie.

Enquête

De onderzoeker heeft aan de hand van het conceptueel model een enquête vormgegeven. De enquête is ontworpen in Microsoft Forms. Deze enquête is te vinden als bijlage 4 van dit onderzoeksrapport. Op 9 mei 2022 is de enquête per mail verstuurd naar vijftien (semi)-residentiële teams van HVO-Querido die forensische begeleidingstrajecten bieden. Deze teams bieden forensische begeleidingstrajecten in woonvoorzieningen, groepswoningen en zogeheten satellietwoningen. Daarnaast is de enquête gericht verstuurd naar tien professionals die binnen HVO-Querido forensische cliënten ambulant begeleiden via de pilot VPT³ en deel uitmaken van verschillende ambulante teams. De enquête werd 23 mei gesloten. 16 mei is er een reminder naar de teams verstuurd en er is berichtgeving geweest op het intranet van HVO-Querido.

In totaal zijn er 317 professionals benaderd waarbij opgemerkt moet worden dat niet alle professionals van de benaderde teams forensisch werken. Daarnaast maken administratief medewerkers bijvoorbeeld ook deel uit van de benaderde teams. Van deze 317 professionals heeft de onderzoeker 35 ingevulde enquêtes retour gekregen. Eén respondent gaf in de enquête aan toestemming te weigeren met betrekking tot het anoniem gebruik van gegevens. Dit maakt dat er uiteindelijk 34 ingevulde enquêtes zijn verwerkt voor dit onderzoek. Hieronder volgt een overzicht van de respondenten inclusief functie.

Functie	Aantal respondenten enquête
Persoonlijk begeleider	23
Ondersteunend begeleider	5
Zorgcoördinator	4
Maatschappelijk werker	1
Teammanager	1

Figuur 2.3.1 Overzicht respondenten enquête.

Verdiepende semi-gestructureerde interviews

Aan de hand van de verzamelde gegevens uit de enquête heeft de onderzoeker vier verdiepende interviews afgenomen bij professionals uit verschillende teams. Hieronder volgt een overzicht van de respondenten inclusief functie.

Functie	Aantal respondenten interviews
Persoonlijk begeleider	3
Zorgcoördinator	1

Figuur 2.3.2 Overzicht respondenten interviews.

³ VPT(Volledig pakket thuis) is een landelijk experiment met betrekking tot intensieve ambulante begeleiding van forensische cliënten waarbij de zorg op- en afgeschaald kan worden (HVO-Querinet, z.d.).

De onderzoeker heeft de respondenten tijdens de interviews gevraagd in hoeverre zij zich kunnen vinden in de resultaten van de enquête. Dit heeft geleid tot een viertal reflecterende gesprekken. De interviews waren ook gericht op de beleving van de respondenten. Hen is specifiek gevraagd waar behoefte aan is met betrekking tot de vormgeving van RNR-principes in forensische begeleidingstrajecten. De interviews hebben plaatsgevonden via Microsoft Teams. Hier ging bij de respondenten de voorkeur naar uit. De interviewvragen zijn te vinden als bijlage 2 van dit onderzoeksrapport.

Documentstudie

De onderzoeker heeft het forensisch leeraanbod van HVO-Querido bestudeerd met betrekking tot het RNR-model. Dit om inzicht te krijgen in hoeverre professionals binnen HVO-Querido de mogelijkheid krijgen om kennis over het RNR-model tot zich te nemen. In de enquête en in de interviews zijn vragen gesteld over het forensisch leeraanbod. Vervolgens is er een synthese gevormd in het kader van het forensisch leeraanbod en de beleving daarvan door professionals.

Verwerking empirische onderzoeksresultaten

De vragen uit de enquête zijn allemaal gekoppeld aan de topics die deel uitmaken van het conceptueel model. De antwoorden van deze vragen konden op die manier eenvoudig onder de topics geplaatst worden en worden samengevat. De interviewvragen zijn eveneens gekoppeld aan dezelfde topics. De opgenomen interviews zijn allen uitgewerkt tot gespreksverslagen en de onderzoeker heeft deze aan de hand van de topics gecodeerd. Ook hier is per topic een samenvatting gemaakt. Vervolgens is er per topic een synthese gemaakt aan de hand van de onderzoeksresultaten uit de enquête en de onderzoeksresultaten uit de interviews. Op deze manier heeft de onderzoeker op gestructureerde wijze het empirisch hoofdstuk kunnen vormgeven. Deelvraag vijf, welke gaat over de beleving en behoeften van professionals met betrekking tot het toepassen van de RNR-principes, staat los van het conceptueel model en vormt een aanvulling op het empirisch onderzoek.

Uiteindelijk is er per topic analytisch gekeken naar de overeenkomsten en verschillen tussen het theoretisch kader en de empirische onderzoeksresultaten. Deze analyse heeft geleid tot de conclusie van het onderzoek. Op grond van deze conclusie zijn er aanbevelingen voor de forensische beroepspraktijk van HVO-Querido gedaan.

2.4 Validiteit en betrouwbaarheid

Het is van groot belang dat een onderzoek betrouwbaar is. De uitvoering van een kwalitatief onderzoek kan gevoelig zijn voor multi-intepreterbaarheid (Doorewaard, et al., 2019). De onderzoeker heeft dit zoveel mogelijk proberen terug te dringen. Het vier ogen principe is gehanteerd. Dit is een manier om de onderzochte gegevens te laten lezen en interpreteren door een ander (Doorewaard, et al., 2019). Het doel hiervan is het voorkomen van verkeerde opvattingen en conclusies. Daarnaast heeft de onderzoeker tijdens de interviews de antwoorden steeds in samenvattende vorm teruggekoppeld om na te gaan of de onderzoeker de respondent goed begrepen heeft. Dit is een techniek om interpretatie te voorkomen (Doorewaard et al., 2019). De gespreksverslagen van de interviews zijn ter goedkeuring naar de respondenten verstuurd. Ook is er een membercheck gedaan. De aanbevelingen zijn voorgelegd aan een aantal respondenten die hebben bijgedragen aan het onderzoek. De aanbevelingen zijn eveneens voorgelegd aan een beleidsadviseur van de afdeling Opleiden en Ontwikkelen van HVO-Querido. Hen is allemaal gevraagd wat ze van de aanbevelingen vinden. Verder heeft de onderzoeker gedurende de beantwoording van de onderzoeksvragen en het schrijven van de eindconclusie zoveel mogelijk terughoudend gerapporteerd. Het is bij het doen van kwalitatief onderzoek namelijk moeilijk om wetenschappelijk bewijs te vinden (Doorewaard et al., 2019).

2.5 Ethiek

In het kader van ethiek in kwalitatief onderzoek heeft de onderzoeker een tweetal richtlijnen in acht genomen. Respondenten van dit onderzoek zijn gevraagd om schriftelijke toestemming te geven voor hun deelname. Dit wordt ook wel het informed consent genoemd. Dit formulier is te vinden als bijlage 3 van dit onderzoeksrapport.. Hieraan voorafgaand is het van belang dat de respondenten in de gelegenheid zijn geweest om vragen te stellen over het onderzoek, en op de hoogte zijn gebracht over de inhoud (Boeije & Blijenbergh, 2019). De onderzoeker heeft de respondenten hiernaar gevraagd. Een tweede richtlijn gaat over het waarborgen van privacy en vertrouwelijkheid van de verstrekte informatie van de respondenten. Het is van belang dat de onderzoeker de verzamelde informatie vertrouwelijk behandelt (Boeije & Blijenbergh, 2019). De onderzoeker heeft dit naar eer en geweten gedaan.

3. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk gaat de onderzoeker in op gevonden, geraadpleegde en relevante literatuur, om antwoord te kunnen geven op de theoretische vraagstelling. Dit theoretisch kader wordt vervolgens uitgewerkt in een conceptueel model, welke als kapstok zal fungeren voor het empirisch gedeelte van het onderzoek.

De theoretische vraagstelling voor dit onderzoek luidt als volgt; *Wat is er vanuit de literatuur bekend over het toepassen van de principes van het RNR-model tijdens forensische begeleidingstrajecten?*

3.1 Achtergrond van het RNR-model

Het proces van het afbouwen, terugdringen of stoppen van delinquent gedrag wordt ook wel desistance genoemd. In het kader van desistance zijn een tweetal onderzoeksstromingen ontstaan (Nuytiens et al., 2008). Eén van deze onderzoeksstromingen gaat over hetgeen wat maakt dat delinquent gedrag afneemt en richt zich op contextuele invloeden en kenmerken van (ex)-delinquenten (Bosker et al., 2016). Een tweede categorie met betrekking tot desistance bestudeert met name interventies en het effect daarvan op het terugdringen van delinquent gedrag. Deze onderzoekstroming wordt ook omschreven als 'What Works', ofwel; wat werkt er bij het afbouwen of stoppen van delinquent gedrag. Eén van de modellen die daaruit is voortgekomen is het RNR-model (Bosker, et al, 2016). Aan de onderzoekstroming 'What Works' ligt een andere onderzoeksstroming ten grondslag die ook wel wordt omschreven als 'Nothing Works'. In de jaren vijftig, zestig en zeventig waren verschillende onderzoekers en criminologen van mening dat behandeling en rehabilitatie van delinquenten niet zou werken en dat straffen de enige optie zou zijn. Door een toename van bewijs dat interventies wel degelijk werken ontstond de 'What Works' beweging, die vanaf 1990 een grote vlucht nam (Andrews & Bonta, 2017).

3.2 Het risicoprincipe in forensische begeleidingstrajecten

In deze paragraaf staan in het kader van het risicoprincipe de mate van het recidiverisico, risicotaxatie-instrumenten en de toepassing hiervan in forensische begeleidingstrajecten centraal.

Risicofactoren

Het begrip risicofactor is een breed begrip waarvan de betekenis in verschillende domeinen kan verschillen. Denk hierbij aan risicofactoren in een biologische, psychologische of sociaal-economische context (Kazdin et al., 1997). In het kader van criminologie zijn risicofactoren aanwezige factoren die de kans op crimineel of delinquent gedrag kunnen laten toenemen (Farrington, 2007; Kazdin et al., 1997). In deze context worden risicofactoren ook wel criminogene factoren genoemd (Bosker, et al., 2016).

Risicoprincipe RNR-model

De literatuur geeft aan dat het risicoprincipe van het RNR-model tweeledig is. Enerzijds is er de inschattingfactor. Mensen verschillen van elkaar met betrekking tot het risico op crimineel of delinquent gedrag en dit risico kan getaxeerd of ingeschat worden. (Andrews et al, 1990; Polaschek, 2012). Ten tweede wordt verondersteld dat er bij een aantoonbaar hoog risico, intensieve interventies nodig zijn om tot reductie van delinquent gedrag te komen. Het is daarbij van belang dat deze interventies op meerdere risicofactoren gericht zijn. Een zogeheten multimodale benadering (Andrews & Bonta, 2010). Wanneer er bij cliënten een laag risico wordt ingeschat, dan is het van belang om niet intensief te interveniëren. Wanneer je bij laag risico cliënten wel intensief intervenueert dan bestaat de kans dat deze cliënten in toenemende

mate recidiveren (Andrews & Bonta, 2010). In het verlengde hiervan is het belangrijk om hoog en laag risico cliënten niet bij elkaar te zetten om dat zij elkaars gedrag kunnen overnemen. Dit geldt met name voor jongvolwassenen (Dishon et al., 1999; Dodge et al., 2006). Daarnaast blijkt uit meta-onderzoek, dat het risicoprincipe vooral sterk geldt bij jongvolwassenen en vrouwen en in mindere mate voor volwassen mannen (Andrews & Dowden, 2006).

Generaties van risicotaxatie-instrumenten

Het is voor de forensische professional van belang om aan de hand van de drie RNR-principes die in dit onderzoek centraal staan een drietal vragen te beantwoorden om van start te kunnen met het begeleidingstraject. Deze vragen gaan over de intensiviteit van de begeleiding, waar de focus op moet liggen om tot gedragsverandering en de reductie van het recidiverisico te komen, en hetgeen waar rekening mee moet worden gehouden om dit te kunnen bereiken. Om de beantwoording van deze vragen te vergemakkelijken zijn er risicotaxatie-instrumenten ontwikkeld (Donker & Bosker, 2018).

Het inschatten van het risico op recidive heeft de afgelopen decennia een hoge vlucht genomen. Er wordt ook wel gesproken over een viertal generaties aan risicotaxatie-instrumenten. Halverwege de twintigste eeuw werd een risicotaxatie uitgevoerd door middel van een psychologische test. Echter werd er na de inventarisatie van informatie een relatief subjectieve en intuïtieve inschatting op recidiverisico door de professional gemaakt. De criteria die samenhangen met de inschatting waren niet altijd waarneembaar en er werd bij de inschatting ook aandacht gegeven aan criteria die niet per definitie samenhangen met delinquent gedrag (Andrew & Bonta, 2017). De tweede generatie risicotaxatie-instrumenten zijn evidence-based en actuarieel maar kennen een aantal gebreken. Deze instrumenten zijn met name gestoeld op statische, onveranderbare risicofactoren. Risicofactoren die bewezen samenhangen met delinquent gedrag zoals een antisociale houding en een antisociaal netwerk ontbreken in deze risicotaxatie-instrumenten. Daarnaast geven deze tweede generatie instrumenten ook geen richtlijnen aan met betrekking tot het terugdringen van het recidiverisico, terwijl het strafrechtelijk systeem daar wel mee belast is. Het is daarom van belang om dynamische risicofactoren te kunnen meten in risicotaxatie-instrumenten. Dit gebeurde dan ook bij de derde generatie risicotaxatie-instrumenten. De sociale leertheorie met betrekking tot delinquent gedrag lag ten grondslag aan deze derde generatie instrumenten en de voorspellingen bleken in de praktijk vaak te kloppen. Ook was er oog voor responsiviteit zoals culturele en etnische achtergrond (Andrews & Bonta, 2017).

Derde generatie risicotaxatie-instrumenten zijn ontwikkeld in het kader van het meten van de mate van risico en de dynamische, veranderbare risicofactoren. Echter ontbrak de vertaalslag naar de praktijk. Hierop zijn de vierde generatie risicotaxatie-instrumenten ontwikkeld. Deze instrumenten geven richtlijnen in het kader van casemanagement en interventies (Andrews & Bonta, 2017).

Risicotaxatie-instrumenten in het ambulante forensische domein

Het voornaamste doel van risicotaxatie is het verkrijgen van inzicht met betrekking tot risico's van een forensische cliënt, om vervolgens in het kader van risicomanagement interventies uit te zetten. Dit om terugval in delinquent gedrag te voorkomen. De samenleving heeft hier veel baat bij. Er wordt bijvoorbeeld aangenomen dat het aantal recidiverende tbs-ers in Nederland is afgenomen na de invoering van het werken met risicotaxatie-instrumenten (De Vogel, 2020). Lange tijd werden risicotaxatie-instrumenten in Nederland vooral in de klinische forensische zorg uitgevoerd en vanaf 2008 gebeurt dit ook structureel. In het ambulante forensische domein is het gebruik hiervan aanzienlijk later opgestart (Van Horn et al., 2016).

In het ambulante forensische veld wordt er met veel verschillende ambulante risicotaxatie-instrumenten gewerkt. De reclassering verricht haar risicotaxaties veelal met de RISC (Recidive Inschatting Schalen). Dit risicotaxatie-instrument is ontwikkeld in opdracht van de drie reclasseringsorganisaties (3RO) en blijkt betrouwbaar te zijn met betrekking tot het inschatten van algemene recidive (Van der Knaap & Alberda, 2006). Echter deelt de reclassering deze inschattingen vaak niet met ambulante of klinische behandelaren. Laatstgenoemden inventariseren hierop opnieuw de risicofactoren met behulp van een ander risicotaxatie-instrument. Bijvoorbeeld met de FARE (Forensische Ambulante Risico Evaluatie). Dit generalistische risicotaxatie-instrument wordt in diverse ambulante settings gebruikt en richt zich op de inschatting van algemene recidive (Van Horn et al., 2020). De precisie van het invullen van de risicotaxatie zou verbeterd kunnen worden wanneer de reclassering en (ambulante of klinische) behandelteams de taxatie met elkaar zouden delen. Het meest wenselijk is echter dat de risicotaxatie door beide partijen wordt uitgevoerd met hetzelfde instrument, waarin risicofactoren die relevant zijn voor een ambulante forensische setting zijn opgenomen (Van Horn et al., 2016).

Uit onderzoek blijkt dat de dynamische risicofactoren die gelden voor een ambulante setting weinig gelijkenis hebben met die van het klinische veld. Een antisociale of pro-criminele houding en slechte prestaties op school/werk zijn in het klinische veld de grootste dynamische voorspellers, maar in de ambulante setting kwamen hier de factoren middelenmisbruik, een antisociaal netwerk en vrijetijdsbesteding nog bij (Van Horn et al., 2016). Dr. Vivienne de Vogel, expert op het gebied van risicotaxatie-instrumenten, geeft in een emailbericht aan dat dynamische risicofactoren sterk afhankelijk zijn van de context of setting en dat daarom voorzichtigheid geboden is, bij het van elkaar overnemen van ingevulde risicotaxaties. (persoonlijke communicatie, 8 april, 2022).

Toepassing van risicotaxatie in forensische begeleidingstrajecten

In volledig forensische instellingen staat het risicogericht denken en het werken met risicotaxatie-instrumenten voorop. In de reguliere GGZ (waaronder BW/MO instellingen) zijn forensische cliënten in de minderheid en deze organisaties of instellingen houden er doorgaans een andere visie, cultuur en werkwijze op na. Een BW/MO instelling kiest er in de begeleiding bijvoorbeeld voor om ondersteuning te bieden bij terugval in middelengebruik, terwijl een volledig forensische instelling er bij dezelfde cliënt ervan uitgaat, dat deze hiervoor een sanctie krijgt en begrensd wordt (De Vogel et al., 2020).

Toch is het risico-denken en het uitvoeren van risicotaxaties van groot belang voor forensische begeleidingstrajecten de BW/MO-sector. Het is het vertrekpunt van het behandel- of begeleidingstraject en de start van het risicomanagement waarbij de RNR-principes centraal staan (Bouwman et al., 2020). De term risicomanagement omvat alle ondernomen acties met betrekking tot het reduceren van het recidiverisico (Hart et al., 2001; Kropp et al., 2002; Ryan,

1999). Echter blijkt uit onderzoek dat het moeilijk is voor professionals om een vertaalslag vanuit een risicotaxatie-instrument te maken. De forensische zorg heeft in het kader hiervan behoefte aan ondersteuning en facilitering (Bouwman et al., 2020). Er wordt op dit moment (juni 2022) door een aantal onderzoekers van universiteiten en zorgaanbieders ook gewerkt aan de ontwikkeling van een behoefte-/risicobeoordelingstool voor de BW/MO-sector. Dit betreft een toekomstig professioneel meet-/beoordelingsinstrument dat ondersteuning biedt bij het zicht krijgen op beschermende, maar ook risicofactoren met betrekking tot problematisch gedrag. Het instrument biedt ook ondersteuning bij het voeren van een dialoog met cliënten over risico's en behoeften in het begeleidingstraject en over beschermende factoren. Dit toekomstige instrument kent een aanvulling of bijlage bedoeld voor de forensische doelgroep (Kwaliteit Forensische Zorg, 2021).

Het eerder benoemde risicotaxatie-instrument de FARE wordt naast de reclassering en ambulante behandelteams ook geschikt geacht voor professionals die werkzaam zijn in de BW/MO sector (Van Horn et al., 2020). Dr. Vivienne de Vogel, expert op het gebied van risicotaxatie-instrumenten benadrukt dit in een e-mailbericht en zegt daarbij dat de meeste instrumenten die in de forensische zorg gebruikt worden, ook geschikt zijn voor de BW/MO-sector. De uitvoerende professionals moeten wel aan een aantal criteria voldoen (persoonlijke communicatie, 8 april, 2022).

Resumé

Het risico op nieuw delict gedrag is te meten. Het is voor professionals van belang om te weten of er sprake is van hoog of laag risico en hoe op grond hiervan risicomangement uit te zetten gedurende forensische begeleidingstrajecten. Voor de plaatsing van forensische cliënten in residentiële BW/MO voorzieningen is de mate van risico ook iets om mee te nemen. Hoog en laag risico cliënten kunnen beter niet bij elkaar op een afdeling verblijven (Dishon et al., 1999; Dodge et al., 2006).

Om tot een inschatting van het recidiverisico te komen is het van belang dat er in forensische begeleidingstrajecten met een evidence-based risicotaxatie-instrument gewerkt wordt (Bouwman 2020). In het ambulante forensische domein wordt door bijvoorbeeld de reclassering en ambulante behandelteams al langere tijd met risicotaxatie-instrumenten zoals de RISC en de FARE gewerkt. Deze instrumenten kunnen ook door professionals worden ingezet in forensische begeleidingstrajecten in de BW/MO-sector. Het is wenselijk dat iedere discipline in de forensische keten zijn eigen risicotaxatie met hetzelfde instrument afneemt. Dit is om meerdere redenen niet haalbaar. Er is een mogelijkheid om de risicotaxaties met elkaar te delen (Van Horn, 2016). De dynamische voorspellers verschillen echter in het klinische en ambulante domein en ze verschillen in de context van de reclassering. Voorzichtigheid is geboden bij het overnemen van elkaars resultaten met betrekking tot de inschatting van het recidiverisico. Vanuit de inschatting die voortkomt uit de risicotaxatie is het voor forensische professionals in de BW/MO-sector moeilijk om een vertaalslag naar het begeleidingstraject te maken. Het behoefte-/risicobeoordelingstool voor de BW/MO-sector kan hier op termijn ondersteuning bij bieden.

3.3 Het behoefteprincipe in forensische begeleidingstrajecten

In deze paragraaf staan criminogene en niet-criminogene risicofactoren, de Central Eight en beschermende factoren in forensische begeleidingstrajecten centraal.

Criminogene en niet-criminogene risicofactoren

Het needs principle ofwel het behoefteprincipe van het RNR-model gaat zoals eerder gezegd over het op een positieve manier beïnvloeden van veranderbare risicofactoren die bewezen samenhangen met delict gedrag. Het behoefteprincipe maakt onderscheidt tussen criminogene en niet-criminogene risicofactoren. Criminogene factoren maken deel uit van de kans op toename van het recidiverisico. Niet-criminogene factoren kunnen indirect ondersteunend zijn om de criminogene factoren te beïnvloeden (Andrews & Bonta, 2017). Denk hierbij aan het wegnemen van stress door de cliënt (wanneer deze dakloos is) huisvesting aan te bieden, of een schuldhulpverleningstraject in te laten gaan wanneer er sprake van schulden is. Wanneer de cliënt minder stress ervaart kan iemand beter aan gedragsverandering met betrekking tot criminogene factoren werken (Hanrath et al., 2019).

The Central Eight

Andrews en Bonta (2010) hebben acht criminogene risicofactoren omschreven die ook voor het eerst gestalte kregen in derde generatie risicotaxatie-instrumenten. Het zijn op één risicofactor na (delict verleden) allemaal dynamische en dus beïnvloedbare risicofactoren (Thompson & MacGrath, 2012). De risicofactoren zijn op zowel cognitief gedragsmatige en sociale leerperspectieven als op onderzoek gestoeld (Andrews et al, 2012). De risicofactoren die deel uit maken van de Central Eight zijn hiërarchisch en tweeledig opgesteld. De risicofactoren zijn namelijk opgedeeld in de Big Four en de Moderate Four. De Big Four zijn de grootste voorspellers met betrekking tot terugval in delinquent gedrag en bestaan uit; delict verleden, antisociale persoonlijkheidsstoornis, antisociale houding en een antisociaal netwerk. De Moderate Four schatten eveneens het risico op recidive in, maar in mindere mate dan de Big Four. De Moderate Four omvat de criminogene risicofactoren; familie/relaties, school/werk, middelenmisbruik en vrijetijdsbesteding (Andrews & Bonta, 2010). De onderzoeker licht deze risicofactoren in onderstaand tabel toe.

Big Four	Omschrijving risicofactor
Antisociaal verleden	Eerdere betrokkenheid bij verschillende criminele activiteiten
Antisociale persoonlijkheidsstoornis	Op zoek naar risicovol gedrag en genot. Weinig zelfcontrole en een agressieve grondhouding
Antisociale houding	Een positieve houding, overtuigingen, waarden en gedachtengangen met betrekking tot crimineel gedrag
Antisociaal netwerk	Nauwe verbondenheid met mensen die eveneens crimineel gedrag tonen en weinig contact met mensen die zich niet in het criminele circuit bevinden
Moderate Four	
Familie/ relatieproblemen	Weinig verzorging en supervisie van opvoeders ontvangen
School en werk	Slechte prestaties op werk en/of school. Weinig voldoening uit werk en/of school halen
Vrijetijdsbesteding	Weinig affiniteit met vrijetijdsbesteding die niet met criminaliteit te maken heeft
Middelenmisbruik	Overmatig gebruik van alcohol of andere drugs die tot problemen leiden

Figuur 3.3.1 The Central Eight (Andrews & Bonta, 2010).

Naast de hierboven omschreven meest voorkomende risicofactoren die delinquent gedrag voorspellen zijn er nog meer risicofactoren. Voorbeelden hiervan zijn een laag IQ, een psychiatrische stoornis, fysieke problemen en de sociaal-economische positie (Andrews et al., 2006).

Beschermende factoren

Naast criminogene risicofactoren is het eveneens van belang om aandacht te hebben voor beschermende factoren. Dit is ook als beginsel of principe in het RNR-model opgenomen (Andrews & Bonta, 2010). Beschermende factoren dienen ook deel uit te maken van een risicotaxatie-instrument om de balans van de risicotaxatie te waarborgen. Focus op alleen de risicofactoren kan stigmatisering veroorzaken. Daarnaast kan disbalans in een risicotaxatie negativiteit bij de uitvoerende professional teweegbrengen. Beschermende factoren kunnen bijvoorbeeld te maken hebben met motivatie, een ondersteunend netwerk of betrokken professionals (De Vogel, 2020). Beschermende factoren dienen eveneens te worden ingezet bij de bepaling van de interventies. Dit heeft te maken met specifieke responsiviteit (Andrews & Bonta, 2010). Het niet opnemen van beschermende factoren in risicotaxatie kan zelfs leiden tot niet kloppende voorspellingen (Miller 2006). Beschermende factoren zijn doorgaans dynamisch, wat maakt dat ze ingezet kunnen worden bij het terugdringen van het recidiverisico. Wanneer het doel van de behandeling of begeleiding zich richt op het voorkomen van terugval in delinquent gedrag, is het zaak dat er naast het terugdringen van risico's ook oog is voor het verstevigen van beschermende factoren (Blum & Ireland, 2004).

Werken aan herstel

In forensische begeleidingstrajecten in de BW/MO-sector wordt veel gewerkt met de krachtgerichte basismethodiek⁴. De krachten van de cliënt staan in deze methodiek centraal, en er is in veel mindere mate aandacht voor beperkingen en risico's. Sociale professionals ondersteunen cliënten bij de doorontwikkeling van deze krachten. Hulpbronnen uit de sociale omgeving moeten hier ondersteuning bij bieden (De Wit & van der Helm, 2021). Het doel van deze methodiek of benadering is een toename van zelfredzaamheid, een betere levenskwaliteit en het vergroten van maatschappelijke participatie. De missie van de krachtgerichte basismethodiek is het bieden van ondersteuning bij het proces van herstel met betrekking tot volwaardig burgerschap en bereiken van de gewenste levenskwaliteit. Het begrip herstel is hierin multi-interpreteerbaar (Wolf, 2016).

In de BW/MO-sector is er in toenemende mate behoefte om krachtgericht werken en het risicogericht werken meer samen te laten komen. Dit geldt eveneens in forensische begeleidingstrajecten. Het eerder omschreven behoefte-/risicobehoordelingstool voor de BW/MO-sector kan hier in de nabije toekomst ondersteuning bij bieden. Dit instrument heeft namelijk als voornaamste doel om meer zicht te krijgen op krachten/beschermende factoren en op dynamische risicofactoren. Het instrument beoogt forensische scherpste bij professionals teweeg te brengen en het bewustzijn met betrekking tot risico- en beschermende factoren te doen laten toenemen (Kwaliteit Forensische Zorg, 2021).

⁴ Deze krachtgerichte basismethodiek wordt ook wel Krachtwerk genoemd.

Resumé

Het behoefteprincipe ofwel het needs principle van het RNR-model gaat over de positieve beïnvloeding van veranderbare risicofactoren die samenhangen met delinquent gedrag. Het is hierbij van belang om ook de niet-criminogene risicofactoren te beïnvloeden (Andrews & Bonta, 2017). Wanneer een niet-criminogene risicofactor zoals stress gereduceerd is, is er meer ruimte om met criminogene risicofactoren die bewezen samenhangen met crimineel gedrag aan de slag te gaan (Hanrath et al., 2019).

Er zijn acht veelvoorkomende criminogene risicofactoren die door Andrews & Bonta (2010) zijn vastgesteld en die in risicotaxatie-instrumenten zijn opgenomen. Deze risicofactoren zijn bijna allemaal dynamisch en dus veranderbaar en beïnvloedbaar. Deze dynamische risicofactoren verschillen echter per setting. In een risicotaxatie zijn beschermende factoren eveneens van belang. Inschattingen op recidive zijn dan meer kloppend (Miller 2006), dragen bij aan de balans van een risicotaxatie, nemen negativiteit weg bij de professional, en voorkomen stigmatisering bij forensische cliënten gezien het niet alleen over risico's gaat (De Vogel, 2020). In de BW/MO-sector ligt de focus in forensische begeleidingstrajecten doorgaans op de krachten en dus op de beschermende factoren van de cliënt (De Wit & van der Helm, 2021). Echter neemt in de BW/MO-sector de behoefte om kracht- en risicogericht te werken onder professionals toe. Het nog te verschijnen behoefte-/risicobeoordelingstool voor de BW/MO-sector kan hier het vertrekpunt voor zijn.

3.4 Het responsiviteitsprincipe in forensische begeleidingstrajecten

Waar het bij het behoefteprincipe vooral gaat over welke risicofactoren te beïnvloeden, gaat het bij het responsiviteitsprincipe over hoe dit te doen. Het responsiviteitsprincipe is tweeledig en bestaat uit algemene en specifieke responsiviteit.

Algemene responsiviteit

In het kader van algemene responsiviteit is het van belang dat er cognitief gedragsmatig geïntervenieerd wordt, gezien dit bij delinquenten het meest effectief is om nieuw gedrag aan te leren (Andrews & Bonta, 2017). Door middel van cognitief gedragsmatige aanpak kunnen denkprocessen namelijk positief beïnvloed worden ten behoeve van het afbouwen van delinquent gedrag. Delinquenten kunnen hierdoor bijvoorbeeld meer controle ontwikkelen met betrekking tot impulsiviteit of gedachten aanpassen die over delinquent gedrag gaan. (Hanrath, et al., 2019). Onderzoek heeft aangetoond dat wanneer er in de begeleiding cognitief gedragsmatige werkwijzen gehanteerd worden, er door delinquenten aanzienlijk minder gerecidiveerd wordt, dan wanneer deze werkwijze niet ingezet wordt. Verschillen in delict verleden of leeftijd verklaarden deze verschillen overigens niet (Bourgoun & Gutierrez, 2012). Voorbeelden van cognitief gedragsmatige technieken die tijdens forensische begeleidingstrajecten ingezet kunnen worden zijn; het helder krijgen van het verband tussen gedachten en gedrag, het leren herkennen van een criminele houding, gedachten en gedrag, het aanleren van nieuw gedrag en ondersteuning bieden wanneer cliënten daarmee oefenen. Bovenstaande technieken zijn met name effectief gebleken in reclasseringstrajecten (Bosker et al, 2020).

Naast de cognitief gedragsmatige aanpak is algemene responsiviteit gestoeld op de sociale leertheorie, waarbij het van belang is dat de begeleider of behandelaar in contact met de delinquent pro-sociaal modelleert en het 'goede' voorbeeld geeft (Hanrath, et al., 2019). Ook stelt de sociale leertheorie dat mensen in interactie van elkaar leren, door naar het gedrag van elkaar te kijken en doordat ze feedback ontvangen op hun gedrag. Daarbij moet gezegd worden

dat mensen meer leren van positieve bevestigingen dan van negatieve kritiek (Trotter, 2015). Voorbeelden vanuit de sociale leertheorie voor professionals in de forensisch sociale beroepspraktijk zijn; het uiten van pro-sociale gedragingen zoals elkaars gevoelens respecteren en het nakomen van afspraken, bevestigingen geven wanneer de cliënt zich pro-sociaal gedraagt (wanneer cliënten bijvoorbeeld geen nieuwe delicten plegen en meewerken aan het traject) en het (niet te stellig) afkeuren van antisociale of criminele uitingen (Trotter, 2009; 2015).

Specifieke responsiviteit

Specifieke responsiviteit gaat over het conformeren van cognitief gedragsmatige interventies aan de specifieke kenmerken van de cliënt. Voorbeelden hiervan zijn persoonlijkheid, verstandelijke vermogens, cultuur, geslacht en motivatie tot verandering (Andrews & Bonta, 2017). In verschillende empirische onderzoeken (McIver et al., 2009; Roddy et al., 2019) naar vrouwen die onder reclasseringstoezicht stonden is bijvoorbeeld geconcludeerd dat het van belang is dat de aanpak of begeleiding aansluit bij de specifieke situatie of behoeften. Denk hierbij aan extra ruimte voor emotionele steun en ondersteuning bij de zorg voor kinderen.

Ogloff & Davis (2004) geven aan dat er in het kader van specifieke responsiviteit ook rekening moet worden gehouden met eventuele obstakels die de start van de interventies kan belemmeren. Denk hierbij aan psychotische decompensatie of angstaanvallen of het acuut ontbreken van motivatie. Ward & Brown (2004) omschrijven dit als behandelbereidheid. Deze obstakels kunnen in negatieve zin van invloed zijn op de responsiviteit van de cliënt. Voordat er gestart wordt met interventies gericht op criminogene risicofactoren dienen deze obstakels geminimaliseerd te zijn (Van Horn et al, 2016).

Specifieke responsiviteit in krachtgerichte begeleiding

De eerdergenoemde krachtgerichte basismethodiek die in de BW/MO-sector (en dus ook in haar forensische begeleidingstrajecten) veel wordt gebruikt is gebaseerd op 'wat werkt beginselen', en in het licht van de principes van het RNR-model is er aandacht voor het responsiviteitsprincipe. Vanuit de krachtgerichte basismethodiek wordt gesteld dat het van belang is dat professionals hun interventies laten aansluiten bij de leefstijl en de leerstijl van de cliënt, dat eventuele vastgestelde begeleidingskaders losgelaten dienen te worden en dat de professional volgend dient te zijn. De krachtgerichte basismethodiek omschrijft in het kader van responsiviteit, dat het van belang is om naast de cliënt te staan en te investeren in een goede werkrelatie. De interventies van professionals dienen gericht te zijn op de gewenste doelen van de cliënt (Wolf, 2016).

Resumé

Het responsiviteitsprincipe van het RNR-model omschrijft op wat voor manier de veranderbare risicofactoren positief beïnvloed kunnen worden. Het gaat in deze over algemene en specifieke responsiviteit. Algemeen responsieve interventies zijn cognitief gedragsmatig en kunnen leiden tot veranderingen in denkprocessen (Hanrath, et al., 2019) en afname van delinquent gedrag (Bourgoun & Gutierrez, 2012). Algemene responsiviteit is eveneens gestoeld op de sociale leertheorie waarbij het van belang is dat de begeleider pro-sociaal modelleert (Hanrath, et al., 2019) door bijvoorbeeld bevestigingen te geven aan de hand positief gedrag, respectvol te zijn, afspraken na te komen en kritisch te zijn met betrekking tot delinquent gedrag (Trotter 2009; 2015).

Specifieke responsiviteit omschrijft dat interventies aansluiting dienen te vinden bij de capaciteiten en specifieke kenmerken van de cliënt. Voorbeelden hiervan zijn culturele achtergrond, de mate van motivatie en het verstandelijk vermogen (Andrews & Bonta, 2017). Door specifieke kenmerken zoals psychosegevoeligheid of angst kan de start van interventies belemmerd worden (Ogloff & Davis, 2004) en het is van belang dat dergelijke blokkades voor de aanvang van interventies teruggedrongen zijn (Van Horn et al., 2016). Responsiviteit in forensische begeleidingstrajecten in de BW/MO-sector is krachtgericht en gaat over het aansluiten bij de leer- en leefstijl van de cliënt. De professional is hier per definitie volgend en de interventies zijn gericht op de doelen van de cliënt. (Wolf, 2016).

3.5 Randvoorwaarden voor het toepassen van RNR-principes in de begeleiding

In deze paragraaf staan enkele randvoorwaarden om de RNR-principes te kunnen toepassen centraal en wordt ingegaan op de effectiviteit van het toepassen van de principes.

Werken met risicotaxatie-instrumenten

Om conform de principes van het RNR-model te werken is het noodzakelijk om met risicotaxatie-instrumenten te werken (Van der Put, et al., 2015). In de handleiding van bijvoorbeeld het eerder genoemde actuariële risicotaxatie-instrument de FARE, welke geschikt wordt geacht voor de BW/MO-sector en gestoeld is op de RNR-principes zijn een aantal criteria opgesteld om met het instrument te kunnen werken. Criteria zijn onder andere een aantal jaren ervaring in de forensische zorg, ontwikkelde forensische scherpste, ervaring met het afnemen van risicotaxaties en kennis met betrekking tot het RNR-model. Ontbreken er inhoudelijke criteria, dan kunnen professionals hierin getraind worden (Van Horn et al., 2020).

Bekwame professionals

Wanneer je conform de RNR-principes werkt is het van belang dat de kwaliteit van de professionals goed is. Interventies zijn bijvoorbeeld effectiever wanneer professionals het opbouwen en onderhouden van goed contact en een goede werkrelatie kunnen combineren met structurerende kundigheid. Kenmerken van een goede werkrelatie laten zich omschrijven als zorgzaam, respectvol, enthousiast, samenwerkend en het benadrukken van elkaars autonomie. Het is voor de professional raadzaam om motiverende gespreksvoering in te zetten om tot een goede werkrelatie te komen en de cliënt te bewegen tot participatie (Andrews & Bonta, 2017). Motiverende gespreksvoering is gericht op de samenwerking tussen de cliënt en professional en op een toename van iemands intrinsieke motivatie en toewijding tot verandering (Miller & Rollnick, 2013).

Structurerende competenties voor professionals zijn; pro-sociaal modelleren, goed gedrag bevestigen, negatief gedrag afkeuren en dit cognitief kunnen herstructureren, het ontwikkelen van vaardigheden van cliënten en het effectief inzetten van autoriteit of macht (Andrews & Bonta, 2010). Om deze vaardigheden bij professionals te bewerkstelligen is het van belang dat organisaties het RNR-model promoten bij het werven van nieuwe forensische professionals en dat trainingen en supervisie in het kader van het RNR-model gepromoot worden. De organisatiecultuur dient gestoeld te zijn op de continuïteit van de kwaliteit van zorg en effectieve werkwijzen. Het is daarnaast ook een meerwaarde om de RNR-principes in de maatschappij toe te passen. Daar gaat de voorkeur naar uit. Echter zijn de principes in een intramurale of residentiële setting ook toepasbaar (Andrews & Bonta, 2010).

Effectiviteit

Een grootschalig meta-analytisch onderzoek heeft de volgende resultaten met betrekking tot effectiviteit teweeg gebracht. Het risico-, behoefte, en responsiviteitsprincipe hebben losstaand van elkaar effect op het terugdringen van het recidiverisico. Echter is het effect van de losstaande principes wat summier. Het effect is namelijk veel groter wanneer de drie RNR-principes gecombineerd worden toegepast. Wanneer er helemaal geen principe wordt gehanteerd kan dit zelfs averechts werken en neemt de kans op recidiverisico toe. De effectiviteit van het toepassen van het risico-, behoefte, en responsiviteitsprincipe hebben het meeste effect wanneer de interventies in de samenleving worden toegepast. In een gesloten setting zoals een gevangenis of gesloten kliniek hebben interventies aan de hand het RNR-model minder effect (Andrews & Bonta 2017).

Resumé

Het gebruik van evidence-based risicotaxatie-instrumenten hangt samen met het toepassen van de RNR-principes in forensische begeleidingstrajecten. Hier zijn wel criteria aan verbonden. Om bijvoorbeeld de veelgebruikte (BW/MO-sector geschikte) FARE toe te passen, zijn ervaring met risicotaxaties, forensische scherppte en kennis met betrekking tot het RNR-model nodig (Van Horn et al., 2020). Wanneer professionals conform de RNR-principes werken en interveniëren zijn er eveneens gestelde criteria. Het opbouwen en onderhouden van een goede werkrelatie met cliënten en het beschikken over structurerende vaardigheden zijn daarbij overkoepelende criteria voor professionals. Het is van belang dat organisaties waar deze professionals werkzaam zijn de RNR-principes promoten en uitzetten in de vorm van trainingen en supervisie, en een cultuur ontwikkelen die raakvlak heeft met effectiviteit en een continue kwaliteit van zorg. Een laatste randvoorwaarde in het kader van het toepassen van de RNR-principes in de begeleiding gaat over effectiviteit. Het is van belang dat zowel het risico, behoefte- en responsiviteitsprincipe in forensische begeleidingstrajecten gecombineerd wordt toegepast. Op deze manier neemt de kans op recidive het meest af (Andrews & Bonta, 2017).

3.6 Conclusie literatuurstudie

Een uitvoerige literatuurstudie illustreert wat de gewenste situatie is met betrekking tot het toepassen van het risico-, behoefte en responsiviteitsprincipe van het RNR-model in forensische begeleidingstrajecten en aan welke criteria professionals en organisaties moeten voldoen om dit uit te kunnen voeren.

Vanuit de literatuur is naar voren gekomen dat de toepassing van het risicoprincipe in forensische begeleidingstrajecten ten eerste gaat over het meten of inschatten van het recidiverisico door middel van evidence-based risicotaxatie-instrumenten. De risicotaxatie-instrumenten die op dit moment in Nederland worden gebruikt zijn eveneens geschikt voor forensische begeleidingstrajecten in de BW/MO-sector, mits professionals aan de voorwaarden voldoen om deze instrumenten te kunnen gebruiken. Trainingen, opleidingsniveau en praktijkervaring zijn hier voorbeelden van. De literatuur geeft eveneens aan dat het wenselijk is dat verschillende partijen in de forensische keten die bijdragen aan forensische begeleidingstrajecten hun eigen risicotaxatie uitvoeren. Dit omdat voorzichtigheid geboden is bij het overnemen van elkaars inschatting. De context en de rollen van de verschillende forensische ketenpartners ligt hieraan ten grondslag. Het is zaak dat aan de hand van het ingeschatte recidiverisico de intensiteit van de begeleiding wordt bepaald en dat op deze manier risicomangement in de begeleiding wordt uitgezet. De literatuur laat zien dat professionals in de BW/MO-sector moeite hebben de vertaalslag te maken van het ingeschatte recidiverisico naar het forensisch begeleidingstraject, maar het toekomstig behoefte-/risicobeoordelingstool voor de BW/MO-sector kan hier op termijn ondersteuning bij bieden. Naast het bepalen van de intensiteit van de begeleidingsinterventies kan het ingeschatte recidiverisico ook ondersteuning bieden bij de residentiële plaatsingskeuze van forensische cliënten. De literatuur geeft namelijk aan dat het niet wenselijk is dat hoog en laag risicocliënten op dezelfde afdeling verblijven.

De literatuur laat zien dat het behoefteprincipe in forensische begeleidingstrajecten gaat over de positieve beïnvloeding van veranderbare risicofactoren die samenhangen met delinquent gedrag. Dit geldt voor zowel criminogene als niet-criminogene risicofactoren. In het verlengde van het behoefteprincipe hebben Andrews en Bonta (2017) een achttal meest voorkomende risicofactoren vastgesteld, waarvan blijkt dat de scores op veranderbare ofwel dynamische risicofactoren per setting verschillen. De onderzoeker concludeert hieruit dat dit ook voor de BW/MO-setting kan gelden. In de BW/MO-sector werken forensische professionals krachtgericht, wat maakt dat er veel aandacht is voor krachten en beschermende factoren. Het RNR-model veronderstelt dat er naast de beïnvloeding van risico's ook aandacht moet zijn voor beschermende factoren. Wanneer beschermde factoren zijn opgenomen in een risicotaxatie-instrument, draagt dit bij aan balans, destigmatisering van forensische cliënten en een positieve grondhouding bij professionals. Het nog te verschijnen behoefte-/risicobeoordelingstool voor de BW/MO-sector kan bijdragen om het risico- en krachtgericht werken te integreren.

Het responsiviteitsprincipe van het RNR-model is conform de literatuur zowel algemeen als specifiek en richt zich op de manier waarop dynamische risicofactoren positief beïnvloed kunnen worden. Algemene responsiviteit heeft als doel om bij de forensische cliënt denkprocessen met betrekking tot delinquent gedrag positief te beïnvloeden waarbij de professional conform de sociale leertheorie pro-sociaal modelleert. Gezien het universele karakter van bovenstaande gaat de onderzoeker er voorzichtig vanuit dat dit eveneens geldt voor forensische begeleidingstrajecten in de BW/MO-sector. Specifieke responsiviteit gaat over het aansluiten bij de capaciteiten van de cliënt gedurende interventies. Vanuit de literatuur

komt naar voren dat dit in de BW/MO-sector op een krachtgerichte wijze gebeurt. De professional probeert zoveel mogelijk volgend te zijn en aan te sluiten bij de leer- en leefstijl van de cliënt. De focus ligt in deze setting ook op de doelen van de cliënt. In een krachtgerichte setting als deze is het doel van responsiviteit dus niet persé gericht op de beïnvloeding van de afname van het recidiverisico.

Wanneer professionals in de BW/MO-sector de RNR-principes toepassen tijdens forensische begeleidingstrajecten moeten zij in staat zijn een goede werkrelatie met forensische cliënten op te bouwen en moeten ze methodisch kunnen werken. Maar vooropgesteld is kennis met betrekking tot RNR-model van groot belang. Trainingen en reflectie liggen hieraan ten grondslag en dienen dan ook gefaciliteerd te worden door de organisatie waar de professionals deel van uitmaken. Het is volgens de literatuur eveneens van belang om het risico-, behoefte en responsiviteitsprincipe gecombineerd toe te passen. Dan is de kans op recidivevermindering tijdens forensische begeleidingstrajecten het grootst. Wanneer professionals of een organisatie ervoor kiezen om de RNR-principes helemaal niet toe te passen in hun werk, neemt de kans op recidive juist toe.

Het theoretisch kader wat aan de hand van de literatuurstudie is ontstaan is vormgegeven in een conceptueel model, welke het vertrekpunt is geweest voor het empirisch onderzoek. Het conceptueel model is te vinden als bijlage 1.

4. Empirische onderzoeksresultaten

In dit hoofdstuk staat de empirische vraag van dit onderzoek centraal. De vraag luidt als volgt; *Op welke manier worden de principes van het RNR-model door professionals van HVO-Querido in forensische begeleidingstrajecten vormgegeven?*

De resultaten worden in de komende paragrafen aan de hand van vijf deelvragen omschreven. De eerste drie deelvragen zijn gericht op de vormgeving van het risicoprincipe, de vormgeving van het behoefteprincipe en de vormgeving van het responsiviteitsprincipe in forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido. Daaropvolgend richt deelvraag vier zich op de randvoorwaarden om de RNR-principes te kunnen toepassen en in het kader van deelvraag vijf is de respondenten gevraagd waar de behoefte ligt om de RNR-principes toe te kunnen passen. De empirische data zijn verzameld door middel van een enquête die is uitgezet bij de teams van HVO-Querido die forensische zorg begroot hebben en door een viertal verdiepende interviews. De vragen in de enquête zijn door 34 respondenten ingevuld (N=34), mits anders aangegeven. Om zicht te krijgen op het forensisch leeraanbod van HVO-Querido met betrekking tot het RNR-model is er voor deelvraag vier ook een documentstudie gedaan.

4.1 De vormgeving van het risicoprincipe

In deze paragraaf staat de hoogte van het recidiverisico, het samenwonen van hoog, gemiddeld en laag risico cliënten, risicotaxaties in het ambulante forensische domein en de toepassing van risicotaxaties in forensische begeleidingstrajecten centraal.

Het recidiverisico

In de enquête is gevraagd in hoeverre professionals van HVO-Querido de intensiviteit van de begeleiding baseren op de hoogte van het recidiverisico van forensische cliënten. De resultaten zijn in de grafiek hieronder weergegeven.

Figuur 4.1.1 Bepaling van de intensiviteit van begeleiding.

In bovenstaande grafiek is te zien dat 18% de intensiviteit van de begeleiding altijd afstemt op de hoogte van recidiverisico, 35% doet dit meestal, 41% doet dit soms en 6% weet het niet. In de verdiepende interviews gaven twee van de vier respondenten aan dat het bepalen van de intensiviteit van de begeleiding of interventies aan de hand van een hoog of laag risicoprofiel belangrijk is. Eén van deze respondenten gaf aan dit ook te doen maar zei daarbij wel dat het onduidelijk is in hoeverre teamleden dat ook doen. Er is geen beleid over vastgesteld. Dit blijkt ook uit de percentages in de bovenstaande grafiek. Meer dan de helft stemt de intensiviteit

soms af op het recidiverisico of weet hier geen antwoord op te geven. Dit zou te maken kunnen hebben met de krachtgerichte setting van HVO-Querido. In de interviews werd namelijk ook aangegeven dat het lastig is omdat de begeleiding zo gestoeld is op krachtgerichtheid. Een andere respondent gaf aan het belang van het bepalen van de intensiviteit aan de hand van de hoogte van het recidiverisico in te zien, maar dat het in de dagelijkse beroepspraktijk niet voldoende gebeurt. Eén van de vier respondenten gaf aan het ingeschatte recidiverisico mee te nemen in de begeleiding, maar dat het niet leidend is. De ervaring heeft deze respondent geleerd dat een cliënt anders kan zijn dan wat er in het reclasseringsrapport staat. Dit mede door het verschil in settingen.

"Ik stem de intensiviteit van de begeleiding af op het risicoprofiel, maar ik vraag me af in hoeverre dat teambreed gebeurt".

In het kader van het samenwonen van cliënten met een hoog en laag risico kwam uit de enquête naar voren dat ruim 73% dit een goed idee vindt en hier ook positieve ervaringen mee heeft in de beroepspraktijk. Slechts 9% gaven aan dat het samenwonen hoog en laag risicocliënten niet kan en 18% van de respondenten konden hier geen antwoord op geven. Met betrekking tot het samenwonen van hoog en laag risico cliënten gaven gedurende de verdiepende interviews de helft van de respondenten aan dat dit niet wenselijk is. Deze respondenten zien in hun beroepspraktijk dat hoog en laag risicocliënten elkaar negatief beïnvloeden. Eén van deze respondenten gaf ook aan dat het risicoprofiel meegenomen moet worden bij de residentiële plaatsing van forensische cliënten. Kennelijk gebeurt dit niet. De andere helft van de respondenten gaf aan dat hoog en laag risico cliënten wel samen kunnen wonen, mits er een positief herstelgericht leefklimaat is. Hierbij werd aangegeven dat het ook wenselijk is wanneer dit leefklimaat abtinent is.

Risicotaxatie-instrumenten in het ambulante forensische domein

Het grootste deel (68%) van de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven aan de inschatting van het recidiverisico over te nemen uit risicotaxaties van de reclassering of de forensisch GGZ-behandelaar. 9% gaf aan dit niet te doen en 23% van de respondenten gaf andere opties aan. Zie onderstaande grafiek.

Figuur 4.1.2 Overnemen inschatting recidiverisico.

Met betrekking tot andere opties gaven respondenten als toelichting aan de risicotaxatie te gebruiken die deel uitmaakt van de Krachtmethodiek en die gefaciliteerd wordt door HVO-

Querido. Deze risicotaxatie is echter geen meetinstrument met betrekking tot het recidiverisico. Anderen gaven aan zelf een inschatting te maken en er werd twee keer aangegeven dat de forensische GGZ behandelaar en de reclassering de risicotaxatie niet altijd willen delen. Alle vier de respondenten die hebben deelgenomen aan de verdiepende interviews gaven aan risicotaxaties over te nemen van ofwel de reclassering ofwel de ambulante GGZ-behandelaar. Dit is aanzienlijk meer dan dat in de enquête naar voren kwam. Wat er vervolgens met de risicotaxaties gedaan wordt is verschillend. Eén respondent onderstreepte het verschil van de setting waar de risicotaxatie wordt afgenomen en dat het daarom juist goed is om de taxatie zelf af te nemen. In een kliniek zijn er aldus de respondent andere risico's dan op de woonvoorziening.

"Ik zou graag met een risicotaxatie-instrument willen werken en wel bij aanvang van het woontraject. Daar heb ik dan wel tijd voor nodig. Nu staan de eerste maanden in het teken van allerlei praktische woonzaken en wordt het risicoprofiel achterwege gelaten terwijl je weet dat het er is. Ik vind dat kwalijk".

Toepassing van risicotaxatie in forensische begeleidingstrajecten

Ruim de helft (53%) van de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaf aan niet te weten of zij zelf in staat zijn om met een risicotaxatie-instrument zoals de RISc of de FARE te werken. 26% gaf aan dit niet te kunnen en 21% gaf aan dit wel uit te kunnen voeren. Twee van de vier geïnterviewde respondenten gaven aan zelf graag met een risicotaxatie-instrument te willen werken. Eén respondent gaf daarbij aan dat het geen dubbel werk zou moeten worden. Als de uitkomst het zelfde is als de taxatie van bijvoorbeeld de reclassering dan hoeft het aldus deze respondent niet. Eén van de vier geïnterviewde respondenten gaf expliciet aan graag te willen leren of weten hoe je een risicotaxatie invult en hoe je de vertaalslag maakt vanuit een risicotaxatie instrument naar het begeleidingstraject. De onderzoeker heeft het toekomstige behoefte-/risicobeoordelingstool voor de BW/MO-sector niet ter sprake gebracht. De respondenten zijn hier zelf ook niet over begonnen. Meer dan de helft (56%) van de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven aan het soms moeilijk te vinden om de vertaalslag vanuit de risicotaxatie naar het begeleidingstraject te maken. 18% gaf aan het nooit moeilijk te vinden en 9% vindt het meestal lastig. 17% wist geen antwoord op de vraag te geven.

Resumé

De hoogte van het recidiverisico speelt op verschillende manieren een rol in forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido. 53% van de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven aan de begeleiding altijd of meestal af te stemmen op de hoogte van het recidiverisico en 48% gaf aan dit soms te doen of het niet te weten. Uit de verdiepende interviews kwam ook naar voren dat hier in sommige teams geen beleid over is vastgesteld. Dit valt wellicht ook te herleiden uit de resultaten van de enquête gezien bijna de helft de begeleiding soms afstemt op het recidiverisico, of aangeeft het niet te weten. Verder gaf 73% van de respondenten die de enquête hebben ingevuld aan dat hoog en laag risico cliënt prima samen kunnen wonen en dit ook zo ervaren. Echter kwam uit de verdiepende interviews naar voren dat hoog en laag risico cliënten elkaar negatief kunnen beïnvloeden. Dit staat wat haaks op elkaar. Uit de interviews kwam ook naar voren dat het samenwonen mogelijk is, mits er sprake is van een positief en herstelgericht leefklimaat.

68% van de respondenten die de enquête hebben ingevuld hebben aangegeven dat zij het ingeschatte recidiverisico overnemen uit de risicotaxaties van de reclassering of de GGZ-behandelaar. Er is ook benoemd dat het recidiverisico niet altijd door ketenpartners wordt gedeeld. Uit de enquête kwam ook naar voren dat professionals van HVO-Querido de

risicotaxatie gebruiken die deel uitmaakt van de Krachtmethodiek, of dat zij zelf een inschatting maken van het recidiverisico. Er is aangegeven dat er geen eenduidigheid is over de vertaalslag van een inschatting van recidive naar het begeleidingstraject. Er zijn kanttekeningen uitgesproken in het kader van het overnemen van risicotaxaties. Dit in het kader van verschillende risicofactoren in verschillende settingen.

79% van de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaf aan niet te weten, of niet in staat te zijn om met een evidence-based risicotaxatie-instrument zoals de RISC of de FARE te werken. 21% gaf aan dit wel te kunnen. In de verdiepende interviews kwam naar voren dat professionals het niet schuwen om zelf met een risicotaxatie instrument te gaan werken, maar dat het wel van belang is om te weten hoe je de vertaalslag naar de forensisch begeleidingstrajecten maakt. Bijna 56% van de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven aan de vertaalslag lastig te vinden. Het toekomstige behoefte-/risicobeoordelingstool voor de BW/MO-sector is niet ter sprake gekomen.

4.2 De vormgeving van het behoefteprincipe

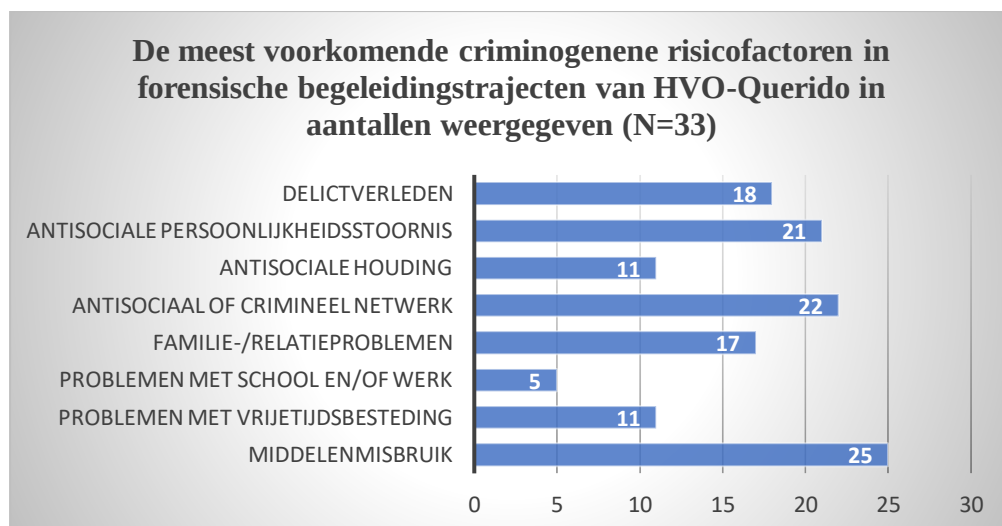
In deze paragraaf komen criminogene en niet-criminogene risicofactoren, de Central Eight, beschermende factoren en de combinatie van risicogericht en krachtgericht werken aan de orde. Dit in het kader van het positief beïnvloeden van veranderbare risicofactoren die bewezen samenhangen met delinquent gedrag.

Criminogene en niet-criminogene risicofactoren

82% (N=33) van de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven aan dat zij criminogene risicofactoren bij forensische cliënten meestal herkennen. 3% gaf aan deze altijd te herkennen en 3% gaf aan het niet te weten. 12% gaf aan deze soms te herkennen. Meer dan de helft (59%) van de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven aan niet-criminogene risicofactoren eveneens te herkennen. 35% gaf aan deze soms te herkennen en 6% gaf het aan het niet te weten. Eén van de vier geïnterviewde respondenten gaf aan dat criminogene en niet criminogene risicofactoren onvoldoende worden herkend in zijn beroepspraktijk. De respondent doelde hier ook op zijn team. Er ontbreekt aldus de respondent kennis met betrekking tot de Central Eight en er ontbreekt algemene forensische kennis.

The Central Eight

In de enquête is de vraag gesteld welke criminogene risicofactoren uit de Central Eight volgens de respondenten het meest voorkomen in forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido. Middelenmisbuik is met 25 keer (N=33) het meest benoemd en aldus de respondenten de grootste criminogene risicofactor in forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido. Een antisociaal of crimineel netwerk is 22 keer, een antisociale persoonlijkheidsstoornis 21 keer en een delict verleden is door achttien respondenten aangegeven. Familie- en relatieproblemen zijn zeventien keer aangegeven en het hebben van een antisociaal netwerk en problemen met vrijetijdsbesteding zijn beide elf keer aangegeven. Problemen met school of werk is door de respondenten slechts vijf keer aangegeven. Dit alles is weergegeven in de grafiek op de volgende pagina.

Figuur 4.2.1 De Central Eight in forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido.

De geïnterviewde respondenten gaven allemaal aan de resultaten uit de enquête met betrekking tot de drie meest voorkomende criminogene risicofactoren te herkennen in hun beroepspraktijk. Eén respondent gaf hierbij expliciet aan dat middelenmisbruik in zijn beroepspraktijk vaak leidt tot strafbare feiten zoals handel en het bezit van harddrugs en het plegen van nieuwe delicten om aan geld te komen. Deze respondent gaf eveneens aan dat antisociale persoonlijkheidsproblematiek of een antisociale houding ook een vorm van detentieschade kan zijn. De respondent omschrijft detentieschade als gedrag wat in detentie is ontwikkeld en de samenleving in wordt meegenomen. Een andere respondent gaf aan de risicofactoren te herkennen en dat het besproken wordt in het team, maar dat er onvoldoende mee gedaan wordt. Deze respondent is van mening dat dit structureel en methodisch gedaan zou moeten worden om de afbouw van delinquent gedrag te beïnvloeden. De vier respondenten gaven echter ook aan dat de (aldus de enquête) minder voorkomende criminogene risicofactoren zoals het hebben van geen werk, school of daginvulling eveneens veelvoorkomend is. Dit staat dus wat haaks op de gegevens uit de enquête. De respondenten gaven namelijk aan dat het niet hebben van werk of school of een andere zinvolle daginvulling kan leiden tot verveling, middelengebruik en het plegen van nieuwe strafbare feiten. Zij zien dit in hun beroepspraktijk ook gebeuren. Hier is oog voor en het wordt aldus de respondenten besproken met de forensische cliënten. Er is niet concreet benoemd op wat voor manier dat gebeurt en wat voor acties hier aan verbonden worden.

Beschermende factoren

De onderzoeker heeft in de enquête een aantal beschermende factoren uit de literatuur opgesomd en de vraag gesteld welke van deze beschermende factoren voorkomen in de beroepspraktijk van forensische professionals van HVO-Querido. Er waren meerdere antwoorden mogelijk. 79% (N=33) gaf aan dat betrokken professionals een beschermende factor zijn. Motivatie bij cliënten is door 70% aangegeven en 56% van de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven aan een ondersteunend netwerk als beschermende factor van forensische cliënten te zien. Zelfcontrole bij cliënten is door 36% aangegeven en 12% van de respondenten gaven iets anders aan. Voorbeelden hiervan zijn krachten, goede eigenschappen en talenten van de forensische cliënt.

"Betrokken professionals zijn zeker een beschermende factor voor forensische cliënten. Cliënten hebben oprechte interesse en bevestiging van professionals nodig. Maar pas wanneer de cliënt intrinsiek gemotiveerd is gaat deze pas echt luisteren naar de professional".

Alle vier de geïnterviewde respondenten gaven aan dat motivatie een grote beschermende factor voor forensische cliënten in hun beroepspraktijk is. De helft van deze respondenten vroegen zich wel af in hoeverre deze motivatie intrinsiek is. Het abtinent blijven kan leiden tot bijvoorbeeld werk of een betere en delict vrije toekomst, maar in hoeverre wil de cliënt écht abtinent blijven. Eén van de respondenten gaf aan dat er vooral moet worden onderzocht wat er ten grondslag ligt aan bijvoorbeeld middelenmisbruik en om dat aan te pakken. De helft gaf aan dat betrokken professionals beschermende factoren in hun beroepspraktijk zijn. Dit in het kader van de compassievolle, agogische en opvoedkundige rol van de professionals. Eén respondent gaf aan dat het sociaal netwerk de meest voorkomende beschermde factor in de beroepspraktijk is, mits dit netwerk zelf niet delinquent is.

Verder gaf 67% van de respondenten die de enquête hebben ingevuld aan beschermende factoren in forensische begeleidingstrajecten meestal te versterken. 21% gaf aan dit altijd te doen, 12% soms en één respondent wist geen antwoord te geven.

Combinatie risicogericht en krachtgericht werken

Het grootste deel van de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven aan dat zij in forensische begeleidingstrajecten meestal even veel aandacht voor krachten als voor risico's te hebben. 26% heeft aangegeven dit altijd te hebben en 12% heeft aangegeven dit soms te hebben. Bovenstaande staat in onderstaande grafiek weergegeven.

Figuur 4.2.2 Evenveel aandacht voor krachten als voor risico's.

De helft van de geïnterviewde respondenten gaven echter aan dat er in hun beroepspraktijk meer aandacht is voor krachten dan voor risico's en dat dit anders moet. Er moet meer aandacht voor risico's zijn en hier moeten professionals aldus de respondenten op anticiperen. Eén van deze respondenten gaf aan dat er meer doelgericht gewerkt moet worden en dat doel is ook het terugdringen van het recidiverisico. Twee van de vier respondenten gaven aan evenveel aandacht te hebben voor krachten als risico's. Eén daarvan vertelde meer focus op krachten te willen hebben omdat deze doelgroep al zoveel met negativiteit te maken heeft.

"Ik vind het heel mooi en goed om aandacht te hebben voor krachten en in het gesprek daarover kunnen de risico's ook meegenomen worden. Maar regelmatig wordt er in mijn beroepspraktijk niet doelgericht genoeg gewerkt, want één van de doelen is namelijk ook het terugdringen van het risico op recidive".

Resumé

82% van de respondenten die de enquête hebben ingevuld herkent criminogene risicofactoren en bijna 59% herkent niet-criminogene risicofactoren bij hun forensische cliënten. Uit de verdiepende interviews komt naar voren dat criminogene en niet-criminogene risicofactoren in de beroepspraktijk lang niet altijd herkend worden. Dit staat wat haaks op de resultaten uit de enquête. Er is uitgesproken dat kennis met betrekking tot de Central Eight wenselijk is.

Middelenmisbruik, een antisociaal netwerk en een antisociale persoonlijkheidsstoornis zijn door de respondenten die de enquête hebben ingevuld het vaakst aangegeven als meest voorkomende criminogene risicofactor in forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido. Dit werd ook onderstreept door de respondenten die deelnamen aan de verdiepende interviews, maar hier werd ook aangegeven dat er in de beroepspraktijk te weinig mee gedaan wordt. Er wordt onvoldoende methodisch gewerkt aan de beïnvloeding van de veranderbare risicofactoren. In de enquête zijn criminogene risicofactoren zoals het niet hebben van school, werk of daginvulling als relatief weinig voorkomend aangegeven, maar in de verdiepende interviews werden deze veelvuldig benoemd. De resultaten uit de enquête en de interviews verschillen hier wederom. Hoe er met deze criminogene risicofactoren wordt omgegaan is door de respondenten niet concreet omschreven.

82% van de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven aan dat betrokken professionals een beschermende factor zijn voor forensische cliënten. 67%, gaf motivatie bij cliënten, 55% een ondersteunend netwerk en 36% zelfcontrole als beschermende factor aan. Dit werd beaamd in de verdiepende interviews maar er bestaat twijfel in hoeverre bijvoorbeeld motivatie bij cliënten intrinsiek is. Compassie en de pedagogische rol van professionals werd als beschermend onderstreept en het sociaal netwerk is als beschermende factor ook niet onbesproken gebleven.

88% van de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven aan meestal of altijd evenveel aandacht voor krachten als voor risico's te hebben. In de interviews werd aangegeven dat dit anders moet. Er is uitgesproken dat er meer aandacht voor risico's dient te zijn, mede omdat het doel van het forensische begeleidingstraject ook is om het recidiverisico terug te dringen.

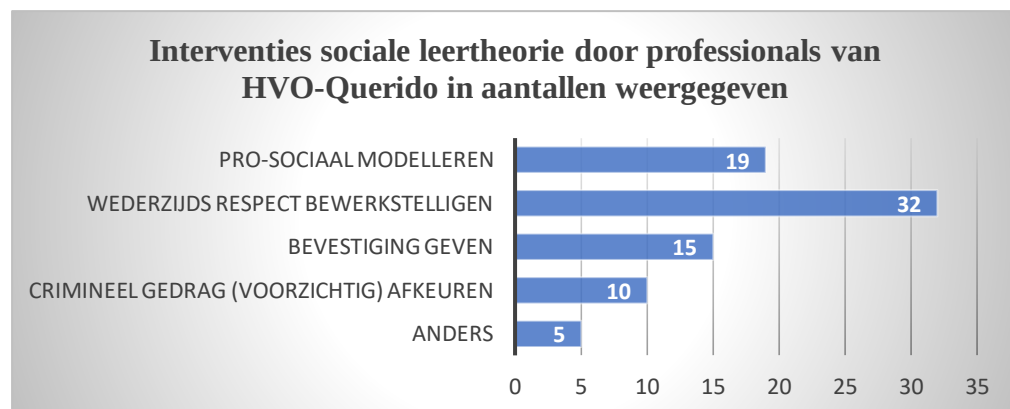
4.3 De vormgeving van het responsiviteitsprincipe

In deze paragraaf worden de empirische resultaten gepresenteerd aangaande het responsiviteitsprincipe in forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido. Algemene, specifieke en krachtgerichte responsiviteit staan hier centraal. Dit met betrekking tot de manier waarop veranderbare criminogene risicofactoren die bewezen samenhangen met delinquent gedrag positief beïnvloed kunnen worden.

Algemene responsiviteit

68% van de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven aan (er waren meerdere antwoorden mogelijk) te interveniëren in forensische begeleidingstrajecten door middel van het verband tussen gedachten en gedrag te verhelderen en 59% gaf aan hun cliënten te ondersteunen bij het oefenen met nieuw gedrag. 21 % gaf aan dat zij hun cliënten ondersteunen bij het herkennen van een criminele houding en 18% van de respondenten hadden een ander antwoord. Voorbeelden hiervan zijn grenzen aangeven en kansen bieden, consequenties van crimineel gedrag met betrekking tot het traject toelichten en het werken met ERM-Vroegsignalering⁵. De onderzoeker heeft gedurende de verdiepende interviews geen vragen gesteld over cognitief gedragsmatige interventies.

In de enquête zijn een aantal interventies opgesomd die raakvlak hebben met de sociale leertheorie. De respondenten is gevraagd welke interventies deel uitmaken van hun begeleidingsstijl of grondhouding in hun beroepspraktijk. Negentien respondenten gaven aan pro-sociaal te modelleren. Bijna alle respondenten gaven aan in te zetten op het bewerkstelligen van wederzijds respect en bijna de helft gaf aan veel bevestiging te geven. Bijna een derde deel gaf aan crimineel gedrag (voorzichtig) af te keuren en vijf respondenten hadden een ander antwoord. Voorbeelden hiervan zijn het inzetten van ervaringsdeskundigheid, naast de cliënt staan en verwachtingen helder krijgen. Hieronder staat bovenstaande in een grafiek weergegeven.

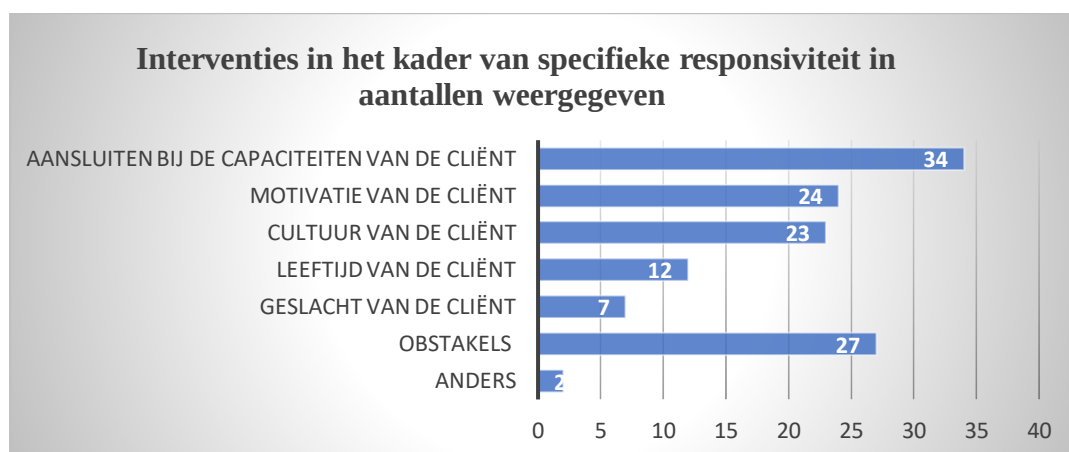
Figuur 4.3.1 Interventies sociale leertheorie.

Drie van de vier geïnterviewde respondenten gaven aan pro-sociaal te modelleren gedurende forensische begeleidingstrajecten. Zij geven aan in te zetten op wederzijds respect en maken in het contact kenbaar dat het van belang is om gemaakte afspraken na te komen. Eén respondent gaf aan dat deze in het gesprek met de cliënt ook een koppeling maakt naar het leven in de maatschappij en wat voor impact het niet nakomen van afspraken kan hebben. Eén respondent gaf aan crimineel gedrag van zijn cliënten agogisch verantwoord af te keuren.

⁵ ERM (Early Recognition Method)-Vroegsignalering is een manier van risicomanagement die ondersteuning biedt met betrekking tot agressieregulatie en kan in een BW/MO-setting gebruikt worden. Bij ERM-Vroegsignalering ligt de focus vooral op de beginfase van ontregeling waarop door professionals en cliënten geanticipeerd kan worden (Fluttert, 2016).

Specifieke responsiviteit

Alle respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven aan in de begeleiding aan te sluiten bij de capaciteiten van de cliënt. Ruim twintig respondenten gaven aan rekening te houden met de cultuur van de cliënt. Zeven respondenten gaven aan rekening te houden met het geslacht en twaalf gaven aan ook rekening te houden met de leeftijd van de cliënt. Het grootste deel van de respondenten gaven aan bij begeleidingsinterventies rekening te houden met de motivatie van de cliënten en rekening te houden met obstakels die de interventies in de weg kunnen staan zoals een acuut gebrek aan motivatie, angstaanvallen of een acute psychose. Twee respondenten hadden een ander antwoord. Bovenstaande staat in de grafiek hieronder afgebeeld.

Figuur 4.3.2 Specifieke responsiviteit.

Alle vier de respondenten die deelnamen aan de verdiepende interviews vertelden aan te sluiten bij de capaciteiten van de cliënten. Drie daarvan gaven aan vooral aan te sluiten bij het IQ van de forensische cliënt. Eén respondent gaf aan het belangrijk te vinden aan te sluiten bij de straatcultuur van haar cliënten. Dit is in de enquête niet benoemd. Deze respondent gaf aan dat het belangrijk is dat je als professional kennis hebt van de hedendaagse straatcultuur. Dit vergemakkelijkt de aansluiting.

"Ik merk dat ik het in gesprekken met forensische cliënten met LVB soms moeilijk vind om aan te sluiten bij het niveau van de cliënt. Ik zou wat meer Jip en Janneke taal moeten gebruiken, maar dat vind ik lastig".

Specifieke responsiviteit in krachtgerichte begeleiding

73% van respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven aan dat zij meestal volgend zijn met betrekking tot de doelen en wensen van forensische cliënten en ook aan te sluiten bij de leer- en leefstijl van de forensische cliënten die zij begeleiden. 9% gaf aan dat dit altijd het geval is en ruim de helft gaf aan dat zij soms volgend zijn in forensische begeleidingstrajecten. Alle respondenten die deelnamen aan de interviews gaven aan dat ze volgend zijn met betrekking tot de doelen en wensen van de cliënt en dat de interventies hier eveneens op gericht zijn. Aansluiting vinden bij de leefstijl is daarbij belangrijk. De respondenten gaven aan dat ze daarbij wel rekening houden met risico's en de vanuit justitie opgelegde bijzondere voorwaarden. Eén respondent gaf expliciet aan dat het voorkomen van recidive ook centraal staat in het forensisch begeleidingstraject. De respondent zegt dit mee te nemen in de krachtgerichte begeleiding.

Resumé

Meer dan de helft van de respondenten die de enquête hebben ingevuld houden zich in het kader van cognitief gedragsmatige algemene responsiviteit zowel bezig met verbanden leggen tussen gedachten en gedrag als het oefenen met nieuw gedrag. Ongeveer een vijfde gaf aan ondersteuning te bieden bij het herkennen van een delinquente houding. In het kader van de sociale leertheorie zetten bijna alle respondenten in op de bewerkstelling van wederzijds respect, ongeveer de helft modelleert pro-sociaal en geeft veel bevestiging aan cliënten en bijna een derde deel keurt crimineel gedrag bij hun cliënten voorzichtig af. In de interviews werd dit voor een deel beaamd.

Zowel de respondenten die hebben bijgedragen aan de verdiepende interviews als de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven allemaal aan, aan te sluiten bij de capaciteiten van de cliënt. Er lijkt hier in de breedte van de organisatie overeenstemming over te zijn. Verder wordt er aldus de enquête door 79% rekening gehouden met obstakels en bijna 71% houdt rekening met de motivatie van de cliënt. Professionals van HVO-Querido houden aldus de enquête in mindere mate rekening met leeftijd en geslacht. Aansluiting vinden bij de straatcultuur werd in de interviews nog onderstreept.

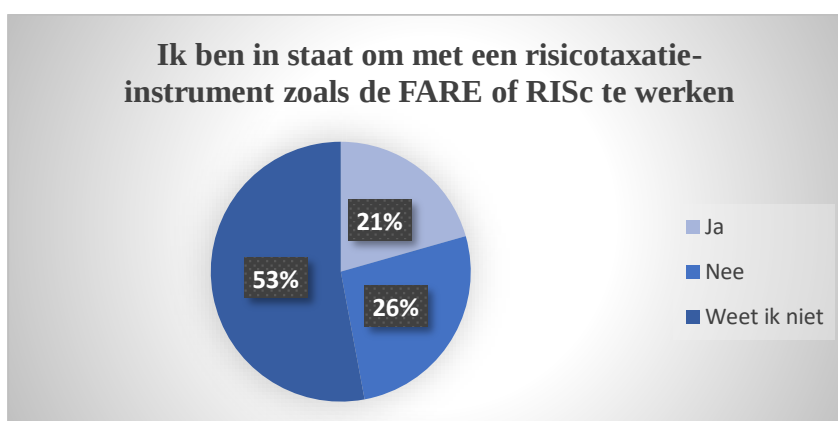
Ruim 82% van de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven aan meestal of altijd volgend te zijn met betrekking tot de wensen en doelen van de forensische cliënt. De geïnterviewde respondenten gaven allemaal aan ook volgend te zijn, maar ook rekening te houden met de opgelegde bijzondere voorwaarden en de risico's. Het voorkomen van recidive ligt hier aldus één respondent aan ten grondslag.

4.4 Randvoorwaarden en criteria

In deze vierde paragraaf van dit hoofdstuk worden de empirische resultaten gepresenteerd die gaan over de randvoorwaarden om met het RNR-model te kunnen werken.

Kennis om te kunnen werken met risicotaxatie-instrumenten

59% van de vierendertig respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven aan zich niet te kunnen vinden in de stelling dat zij kennis hebben met betrekking tot het RNR-model en dat zij hier trainingen in gevolgd hebben. 41% gaf aan zich hier in zekere mate wel in te kunnen vinden. Echter geeft ruim de helft van de respondenten die de enquête hebben ingevuld aan niet te weten of zij instaat zijn om met een risicotaxatie te werken en 26% geeft aan hier niet toe in staat te zijn. 21% gaf aan wel uit de voeten te kunnen met een risicotaxatie-instrument. Zie hiervoor onderstaande grafiek.

Figuur 4.4.1 Werken met een risicotaxatie-instrument.

Bijna alle respondenten die deel hebben genomen aan de verdiepende interviews gaven aan dat er bij professionals in hun teams onvoldoende kennis is met betrekking tot risicotaxatie-instrumenten. Mochten teams ervoor kiezen hiermee te gaan werken dan is er scholing nodig. Eén respondent gaf aan dat er voor scholing weinig tijd is. Eén respondent gaf aan dat ook de ervaring bij professionals ontbreekt. Er werken relatief veel nieuwe zij-instromers.

Bekwame professionals

In het kader van de werkrelatie conform het RNR-gedachtengoed gaven bijna alle respondenten in de enquête aan (er waren meerdere antwoorden mogelijk) respectvol te zijn naar forensische cliënten. 35% gaf aan zorgzaam te zijn en 29% gaf aan er in de werkrelatie met forensische cliënten een enthousiaste houding op na te houden. 53% gaf aan de autonomie van de forensische cliënt in de werkrelatie te benadrukken en 15% gaf iets anders aan. Voorbeelden hiervan zijn humor, betrouwbaarheid en gelijkwaardigheid.

21% van de respondenten die de enquête hebben ingevuld hebben aangegeven altijd motiverende gespreksvoering in te zetten. 68% van de respondenten doen dit meestal en 11% van de respondenten gaven aan dit soms te doen. Eén respondent wist geen antwoord op deze vraag te geven. Met betrekking tot motiverende gespreksvoering gaven drie van de vier respondenten tijdens de verdiepende interviews aan dit prima te kunnen integreren in forensische begeleidingstrajecten. Eén respondent gaf aan dat dit met name geschikt is om cliënt intrinsiek gemotiveerd te krijgen om deel te nemen aan het begeleidingstraject. Een andere respondent gaf aan dat vooral de engagerende grondhouding die deel uit maakt van motiverende gespreksvoering helpend is in forensische begeleidingstrajecten. Twee respondenten gaven aan structurerend te werken met behoud van een goede werkrelatie en empathie.

"Ik vind motiverende gespreksvoering een uitermate geschikte manier om met je cliënten in gesprek te gaan en te achterhalen wat iemand nou echt graag aan zichzelf wil veranderen. Ik denk zelfs dat het essentieel is".

Organisaties

De onderzoeker heeft de respondenten gevraagd in hoeverre zij tevreden zijn over het forensisch leeraanbod van HVO-Querido met betrekking tot het RNR-model. De onderzoeker heeft hieraan voorafgaand een documentstudie naar het forensisch leeraanbod van HVO-Querido gedaan. Dit om na te gaan in hoeverre het RNR-model in dit leeraanbod aan de orde komt en in hoeverre forensische professionals van HVO-Querido deze kennis tot zich kunnen nemen. Op onderstaande pagina's staat omschreven wat er uit deze documentstudie naar voren is gekomen.

Het forensisch leeraanbod van HVO-Querido met betrekking tot het RNR-model

Het forensisch leeraanbod van HVO-Querido is te vinden op het intranet van de organisatie en kent drie leerpaden te weten;

- leerpad forensische zorg residentieel
- leerpad forensische zorg ambulant
- leerpad forensische zorg dagbesteding

Deze leerpaden zijn onderverdeeld in een leerpad voor beginnende en een leerpad voor ervaren forensische professionals. Deze leerpaden zijn allemaal gekoppeld aan leeroplossingen. Een leeroplossing is een hybride samenstelling van trainingen om een bepaalde leervraag van een professional op te lossen (HVO-Querinet, z.d.). Met betrekking tot het RNR-model heeft het forensische leeraanbod van HVO-Querido het volgende te bieden. Het RNR-model is uitsluitend terug te vinden in de modules van de forensisch leerlijn. De forensische leerlijn bestaat uit vijfendertig e-learning modules die zijn ontwikkeld door professionals en experts uit het forensisch veld. Deze modules zijn ontwikkeld in samenwerking met het Expertisecentrum Forensische Psychiatrie (EFP) (Forensische Leerlijn, z.d.).

Hieronder volgt een overzicht van de modules van de forensische leerlijn die deel uitmaken van de verschillende forensische leerpaden en leeroplossingen van het forensisch leeraanbod van HVO-Querido. Daarbij is aangegeven of het RNR-model in deze modules wel of niet (en in welke mate) aan de orde komt.

E-learning Forensische Leerlijn	RNR-model	Omschrijving
De forensische cliënt	Ja	Voldoende aandacht voor het RNR-model. Een beknopte theoretische omschrijving van het RNR-model gekoppeld aan praktische vragen
Forensische scherpste	Ja	Enigszins aandacht voor RNR-model. In deze module komt naar voren dat er bij hoog risico meer aandacht/scherpte dient te zijn
Forensische zorg in de BW/MO	Ja	Enigszins aandacht voor het RNR-model. Aandacht voor inventariseren van risico's
Ketensamenwerking	Ja	Enigszins aandacht voor het RNR-model. Risicofactoren en beschermende factoren komen aan de orde en er is aandacht voor responsiviteit
Wet- en regelgeving	Nee	Niet van toepassing
Dwang en drang binnen BW/MO	Nee	Niet van toepassing
Ambulante forensische zorg	Ja	Voldoende aandacht voor het RNR-model. Risicotaxatie komt uitgebreid aan de orde maar deze module is meer gericht op behandeling
De rol van de forensische professional	Ja	Enigszins aandacht voor het RNR-model. Het belang van kennis met betrekking tot het recidiverisico en risicofactoren wordt behandeld
Relatie forensische professional en cliënt	Ja	Enigszins aandacht voor het RNR-model

Risicotaxatie	Ja	Voldoende aandacht voor RNR-model. Een beknopte theoretische omschrijving van het RNR-model gekoppeld aan praktische vragen
---------------	----	---

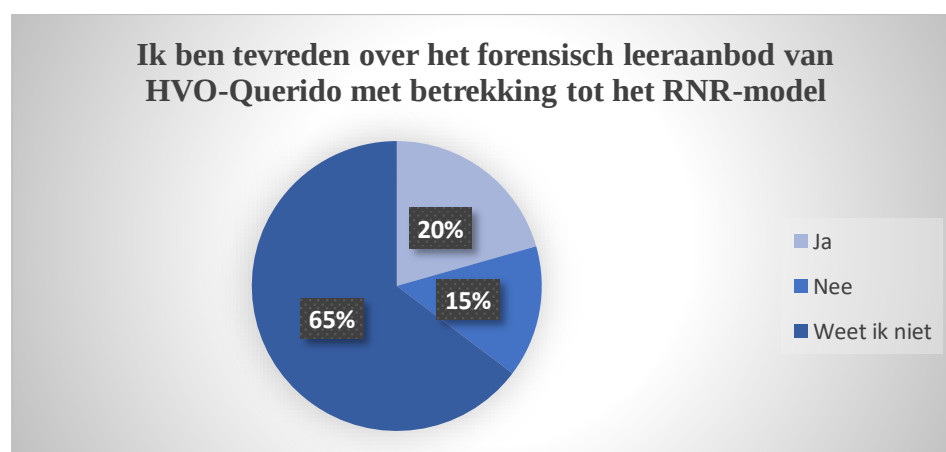
(Forensische Leerlijn, z.d.).

In het tabel hierboven is te zien dat het RNR-model voldoende aan de orde komt in de modules; De forensische cliënt, Ambulante forensische zorg, en Risicotaxatie. De onderzoeker heeft vervolgens gekeken in welke leerpaden van het forensische leeraanbod van HVO-Querido deze modules voorkomen. De forensische cliënt komt alleen voor in het leerpad forensische zorg dagbesteding. Ambulante forensische zorg komt alleen voor in het leerpad forensische zorg ambulant en de module Risicotaxatie komt alleen voor in het leerpad forensische zorg ambulant. Het leerpad forensische zorg residentieel bevat geen module waar het RNR-model ruimschoots aan de orde komt. Echter maken de modules waar het RNR-model voldoende aan de orde komt wel deel uit van de leeroplossingen die aan de leerpaden zijn gekoppeld.

Het komt er aldus de onderzoeker op neer dat forensische professionals van HVO-Querido zich via de forensische leerlijn van het EFP digitaal kunnen scholen in het RNR-model. Echter worden de modules waar het RNR-model voldoende aan de orde komt niet in alle leerpaden onderstreept.

Figuur 4.4.2 Forensisch leeraanbod HVO-Querido met betrekking tot het RNR-model.

De respondenten gaven in het kader van tevredenheid over het forensisch leeraanbod van HVO-Querido aangaande het RNR-model het volgende aan. 65% van de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven aan niet te kunnen zeggen of zij tevreden zijn en 15% gaf aan niet tevreden te zijn. Slechts 20% is volgens de resultaten tevreden.

Figuur 4.4.3 Tevredenheid leeraanbod RNR-model.

Drie van de vier geïnterviewde respondenten gaven aan live of klassikaal getraind te willen worden in het RNR-model en dat de organisatie dit moet faciliteren. Op de vraag van de onderzoeker of dit leeraanbod vrijblijvend mag zijn was het antwoord "nee". De respondenten zien de training graag verplicht. Eén respondent gaf aan dat sommige forensische trainingen in haar team zelfs al verplicht zijn.

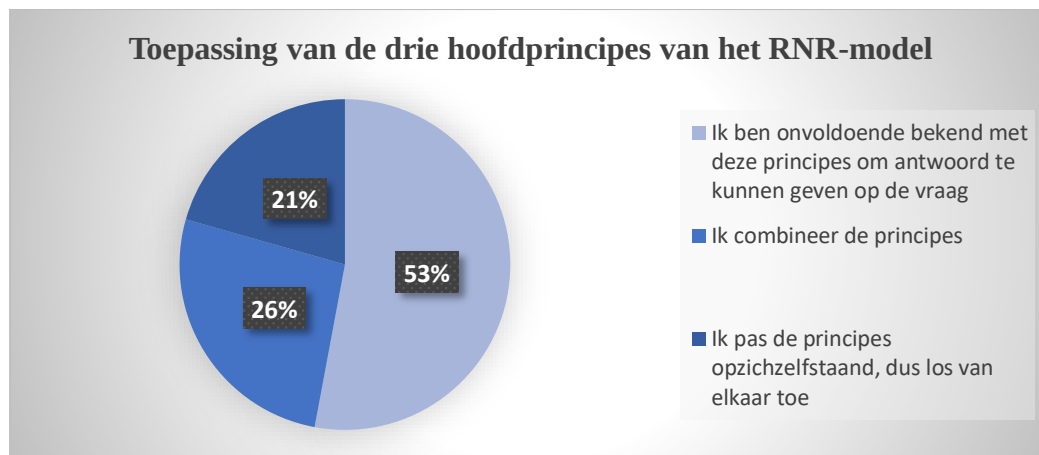
"Wanneer je als organisatie onervaren nieuwe medewerkers binnen haalt die forensisch gaan werken, vind ik dat bepaalde forensische trainingen verplicht moeten zijn".

Reflectie en het RNR-model

35% van de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaf aan niet te weten of zij theorieën met betrekking tot het RNR-model koppelen aan reflectie op een forensische casus tijdens bijvoorbeeld intervisie of supervisie. 35% gaf aan dit soms te doen. 21% gaf aan dit nooit te doen en 9% heeft aangegeven dit meestal te doen. De onderzoeker heeft in de verdiepende interviews geen vragen gesteld over reflectie en het RNR-model.

Effectiviteit

In de enquête is in het kader van het effect op het terugdringen van het recidiverisico gevraagd, op wat voor manier de drie hoofdprincipes van het RNR-model door forensische professionals van HVO-Querido worden toegepast. De resultaten staan hieronder weergegeven.

Figuur 4.4.4 De Toepassing van de drie hoofdprincipes van het RNR-model.

Meer dan de helft (53%) van de respondenten gaf aan onvoldoende bekend te zijn met de RNR-principes om antwoord te kunnen geven op de vraag. 21% gaf aan de principes los van elkaar toe te passen en 26% heeft aangegeven de RNR-principes te combineren in forensische begeleidingstrajecten. Er was ook een optie; *ik pas de principes helemaal niet toe*, maar die heeft niemand aangevinkt en is daarom ook niet zichtbaar in de grafiek.

Het effect van onvoldoende kennis met betrekking tot het RNR-model kan volgens drie van de vier geïnterviewde respondenten uiteindelijk leiden tot nieuwe delicten. Eén van deze respondenten benoemde hierbij dat nieuwe delicten kunnen leiden tot voortijdige beëindiging van zorg, nieuwe detenties en zelfs de dood. Deze respondent benoemde eveneens dat hij dit ook ziet gebeuren in zijn beroepspraktijk. Deze respondent ziet forensische cliënten op diverse leefgebieden afglijden omdat er niet genoeg wordt geanticipeerd op risico's zoals een antisociaal netwerk en middelenmisbruik. Een andere respondent doelde met name op het responsiviteitsprincipe. Wanneer je aldus deze respondent geen aansluiting vindt bij de doelgroep, dan gaan ze makkelijker over tot nieuwe delicten.

Resumé

Bijna 59% procent van de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven aan geen of te weinig kennis te hebben met betrekking tot het RNR-model en hier ook geen training in hebben gehad. 41% gaf aan dit enigszins wel te hebben. Geïnterviewde respondenten gaven aan dat er in hun teams te weinig kennis is over het RNR-model. Dit komt niet helemaal overeen met de resultaten uit de enquête. In de interviews werd ook aangegeven dat teams nog incapabel zijn om met risicotaxatie-instrumenten te werken. Dit komt mede door gebrek aan ervaring, te weinig scholing en zij-instromers. Dit komt goed overeen met de gegevens uit de enquête waarin 80% aangaf incapabel te zijn.

Bijna alle respondenten houden er naar hun cliënten een respectvolle houding op na en meer dan de helft benadrukt de autonomie van de cliënten. Ruim 89% van de respondenten gaf in de enquête aan motiverende gespreksvoering meestal of altijd in te zetten in forensische begeleidingstrajecten. Dit werd in de interviews beaamd. Er werd benoemd dat het goed inzetbaar is om cliënten mee te krijgen in het traject en dat het engageren hieraan kan bijdragen.

Aan de hand van een documentstudie naar het forensische leeraanbod van HVO-Querido is naar voren gekomen dat professionals zich kunnen scholen in het RNR-model door middel van e-learning modules van de forensische leerlijn van het EFP. De modules komen in alle leeroplossingen voor, maar worden niet alle leerpaden (ambulant, residentieel en dagbesteding) onderstreept. Bijna 65% van de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven aan niet te weten of zij tevreden zijn met het forensisch leeraanbod van HVO-Querido met betrekking tot het RNR-model. De onderzoeker maakt hieruit op dat zij onvoldoende bekend zijn met het leeraanbod. Bijna 15% gaf aan niet tevreden te zijn. Het grootste deel van de respondenten gaf aan live training in het kader van het RNR-model te willen volgen en zij zien graag dat de organisatie dit faciliteert. Een verplicht karakter voor deze trainingen is wenselijk. Er wordt tijdens intervisie of supervisie relatief weinig reflectie gekoppeld aan het RNR-model. 35% gaf aan dit soms te doen en de rest van de respondenten die de enquête hebben ingevuld konden hier geen antwoord op geven of gaven aan dit nooit te doen.

Meer dan de helft van de respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven aan onvoldoende kennis te hebben met betrekking tot de drie hoofdprincipes van het RNR-model om te zeggen of zij deze op zichzelfstaand of gecombineerd toepassen. In de interviews is aangegeven dat het effect van te weinig kennis met betrekking tot het RNR-model kan leiden tot beëindiging van zorg, terugval en nieuwe delicten. Dit wordt aldus deze respondenten ook ervaren in de beroepspraktijk. Het belang van het hebben van kennis wordt hier onderstreept.

4.5 Benodigdheden voor professionals

De onderzoeker wilde graag weten waar volgens forensische professionals van HVO-Querido de behoefte ligt om de RNR-principes vorm te kunnen geven. De onderzoeker heeft hierover in de verdiepende interviews vragen over gesteld. Wat hieruit unaniem naar voren kwam is dat er behoefte is aan kennis in de forensische teams. Kennis met betrekking tot het RNR-model. Dit beaamde alle geïnterviewde respondenten. Om dit te bewerkstelligen zijn er aldus de respondenten trainingen nodig. De voorkeur gaat uit naar live trainingen met een verplicht karakter. Twee respondenten gaven aan dat deze trainingen ook herhaald dienen te worden. Twee respondenten gaven aan weinig affiniteit te hebben met e-learning modules en gaven daarbij ook aan dat dit niet leeft in de teams die forensische begeleidingstrajecten bieden. Collega's weten de trainingen niet te vinden. Eén respondent gaf aan dat de e-learning modules

die raakvlak hebben met bijvoorbeeld het RNR-model niet onder de aandacht worden gebracht door teammanagers en zorgcoördinatoren. Het belang van de trainingen wordt ook niet onderstreept. Wellicht ook door gebrek aan kennis. De respondent geeft aan dat er vanuit managementposities meer aansturing nodig is om de RNR-principes vorm te kunnen geven. Vrijblijvendheid werkt niet. De regie kan hier aldus de respondent niet volledig bij de medewerkers blijven liggen.

Daarnaast is er aldus twee respondenten behoefte aan ervaren forensische collega's die echt affiniteit hebben met forensisch zorg en de RNR-principes ook echt uitdragen. Deze respondenten gaven aan dat de organisatie meer expertise binnen moet halen. Daarnaast moet er meer aandacht komen voor het RNR-model. De organisatie zou dit meer moeten uitdragen. Er is met betrekking tot het RNR-model meer bewustwording nodig in alle lagen van de organisatie. Tot slot gaf deze respondent aan dat er rust, ruimte en kennis nodig is om de RNR-principes te implementeren in de forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido.

4.6 Conclusie empirisch onderzoek

Deze paragraaf staat in het teken van de beantwoording van de empirische hoofdvraag; *Op welke manier zijn de principes van het RNR-model door professionals van HVO-Querido in de forensische begeleidingstrajecten vormgegeven?*

De empirie laat zien dat de helft van de respondenten de begeleiding afstemt op de hoogte van ingeschatte recidiverisico. De andere helft gaf aan dit niet te weten of soms te doen. Het is onduidelijk of hier binnen HVO-Querido beleid over is en of er afspraken over zijn gemaakt. In de interviews werd aangegeven dat dit er niet is. De empirie laat eveneens zien dat meer dan de helft van de respondenten het ingeschatte recidiverisico overnemen uit de risicotaxaties van de GGZ-behandelaar of de reclassering. Sommige respondenten gaven aan de risicotaxatie te gebruiken die HVO-Querido faciliteert en anderen gaven aan zelf een inschatting te maken. Deze antwoorden lijken erop te wijzen dat de respondenten het verschil tussen de risicotaxatie die HVO-Querido faciliteert (geen inschattinginstrument) en een risicotaxatie-instrument die het recidiverisico inschat niet kennen. Wellicht ontbreekt hier kennis over. De meeste respondenten gaven in de enquête aan niet in staat te zijn om met een risicotaxatie-instrument te werken. Uit de interviews blijkt dat er wel animo en enthousiasme is om hiermee te gaan werken. Uit het empirisch onderzoek is eveneens naar voren gekomen dat er onduidelijkheid is in het kader van een vertaalslag van het ingeschatte recidiverisico naar het forensische begeleidingstraject.

Naast het afstemmen van de begeleiding aan de hand van de hoogte van het recidiverisico gaf het merendeel van de professionals die hebben bijgedragen aan dit onderzoek aan dat hoog en laag risico cliënten bij elkaar kunnen wonen en dit ook zo ervaren. Er zijn hier aldus sommige respondenten wel risico's aan verbonden en er zijn criteria benoemd om het samenwonen te doen laten slagen. De onderzoeker concludeert hieruit dat er enigszins kritisch naar het samenwonen gekeken wordt.

De empirie laat zien dat criminogene risicofactoren aanzienlijk meer worden herkend dan niet-criminogene risicofactoren. Uit de interviews kwam naar voren dat criminogene risicofactoren onvoldoende worden herkend en dat kennis hierover wenselijk is. Middelennisbruik, een antisociale persoonlijkheidsstoornis en een antisociaal netwerk zijn aldus professionals van HVO-Querido de meest voorkomende risicofactoren die deel uitmaken van de central eight. Uit de interviews komt naar voren dat deze veranderbare criminogene risicofactoren in de beroepspraktijk onvoldoende methodisch en positief beïnvloed worden. Er is kennelijk aandacht voor criminogene risicofactoren, maar er wordt in het kader van het terugdringen van het recidiverisico te weinig mee gedaan. Er is eveneens aangegeven, dat het ontbreken van een daginvulling of problemen met school of werk ook veelvuldig als criminogene risicofactor voorkomt. Het is de onderzoeker onduidelijk wat er in het kader van het terugdringen van het recidiverisico mee gedaan wordt.

Betrokken professionals is vaak als beschermende factor aangegeven en meer dan de helft gaf aan motivatie en een ondersteunend netwerk als beschermde factoren bij forensische cliënten te zien. Zelfcontrole bij forensische cliënten lijkt als beschermende factor minder vaak gezien te worden. Er worden kanttekeningen bij de beschermende factor motivatie geplaatst. De vraag is namelijk of de motivatie intrinsiek is, of dat het te maken heeft met hetgeen er te halen valt in een begeleidingstraject. Verder blijkt uit de empirie dat er in forensische begeleidingstrajecten meer aandacht is voor krachten dan voor risico's. In de interviews is hier kritisch op gereageerd en er is uitgesproken dat het anders moet. Het is wenselijk dat er meer

aandacht komt voor de beïnvloeding van criminogene risicofactoren. Het terugdringen van het recidiverisico moet ook als doel van het forensische begeleidingstraject worden onderstreept.

In het kader van cognitief gedragsmatige algemene responsiviteit laat de empirie zien dat het grootste deel van de respondenten bij hun cliënten verbanden leggen tussen gedachten en gedrag en ook ondersteuning bieden bij het oefenen met nieuw gedrag. Een klein deel gaf aan ondersteuning te bieden bij het herkennen van een criminele houding. Elementen uit de sociale leertheorie zoals het bewerkstelligen van wederzijds respect, bevestiging geven en pro-sociaal modelleren door middel van het goede voorbeeld te geven, worden ruimschoots toegepast. In de empirie komt naar voren dat vrijwel alle ondervraagde forensische professionals zich aansluiten bij de capaciteiten van de cliënt. Ongeveer drie vierde deel houdt voorafgaand aan interventies rekening met obstakels en met de motivatie van forensische cliënten. Leeftijd en geslacht spelen in mindere mate een rol. Verder geven de meeste respondenten aan volgend te zijn in het kader van de wensen en doelen van de forensische cliënt. Echter geeft een deel aan ook rekening te houden met de risico's en de opgelegde bijzondere voorwaarden.

De empirie laat zien dat meer dan de helft van de respondenten geen of weinig kennis heeft met betrekking tot het RNR-model. Het uitvoeren van een risicotaxatie-instrument wordt hierdoor bemoeilijkt. Daarnaast is er opgemerkt dat er mede door de zij-instromers een gebrek aan ervaring is in de teams. De grondhouding van forensische professionals van HVO-Querido is conform de RNR-principes goed te noemen en de meeste respondenten gaven aan motiverende gespreksvoering in zijn begeleidingstrajecten toe te passen.

Uit de empirie komt naar voren dat veel respondenten niet weten of zij tevreden zijn met het leeraanbod met betrekking tot het RNR-model. De onderzoeker gaat er in deze voorzichtig van uit dat de respondenten de inhoud van het forensische leeraanbod niet kennen. Bijna een derde deel is niet tevreden over het leeraanbod. Echter kunnen professionals van HVO-Querido zich wel scholen in het RNR-model. Dit beperkt zich wel tot e-learning modules van de Forensische Leerlijn die deel uitmaken van het forensische leeraanbod van HVO-Querido. In de interviews kwam naar voren dat professionals vooral live getraind willen worden en de noodzaak van een verplicht karakter voor deze trainingen werd hier meermaals onderstreept. Kennis over het RNR-model wordt aldus de empirie door bijna twee derde deel van de respondenten niet meegenomen in reflectiemomenten zoals intervisie en supervisie. Bijna de helft van de respondenten weet conform de enquête niet op wat voor manier zij de RNR-principes moet toepassen. Hier zijn tijdens de interviews zorgen over uitgesproken. Nieuw delinquent gedrag, terugval in middelengebruik en voortijdige beëindiging van zorg liggen dan op de loer.

Om de RNR-principes goed vorm te kunnen geven in de forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido is er volgens de respondenten kennis nodig. Er is stellig uitgesproken dat hier live trainingen voor nodig zijn met een verplicht karakter. De huidige beschikbare e-learning modules zijn niet voldoende. Teammanagers en zorgcoördinatoren zouden ook een actievere rol aan moeten nemen in het onderstrepen van het belang van training en kennis. Daarnaast is er in de teams behoefte aan ervaren forensische professionals die echt affiniteit hebben met het forensisch sociale domein. Voorts is er uitgesproken dat het van belang is om rust en ruimte te creëren om de RNR-principes te kunnen implementeren.

5. Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden de verschillen en overeenkomsten tussen de literatuurstudie en het empirisch onderzoek omschreven en hier zullen conclusies aan verbonden worden. Aan de hand van de conclusies worden vervolgens aanbevelingen gedaan. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een reflectie op het onderzoeksproces.

5.1 Conclusies

In het kader van het toepassen van het risicoprincipe lijken de onderzoeksresultaten erop te wijzen dat er in de forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido te weinig geanticipeerd wordt op het ingeschatte recidiverisico. Volgens de literatuur is dit echter van groot belang. De intensiviteit van de begeleiding dient afgestemd te worden op de ingeschatte hoogte van het recidiverisico. Dit recidiverisico kan worden ingeschat met behulp van een evidence-based risicotaxatie-instrument. De risicotaxatie-instrumenten die op dit moment in Nederland gebruikt worden zijn ook geschikt voor de BW/MO-sector. De onderzoeksresultaten wijzen erop dat meer dan de helft van de ondervraagde professionals van HVO-Querido de inschatting van het recidiverisico overneemt uit risicotaxaties van ketenpartners. De literatuur geeft echter aan dat professionals hier voorzichtig mee moeten zijn omdat de dynamische risicofactoren die deel uitmaken van een risicotaxatie per setting verschillen. Het is wenselijk dat de verschillende ketenpartners (dus ook HVO-Querido) zelf een risicotaxatie uitvoeren.

De onderzoeksresultaten laten ook zien dat er bij de respondenten onzekerheid is met betrekking tot het werken met risicotaxaties, maar dat er ook sprake van enthousiasme is. De onderzoeksresultaten wijzen er tevens op dat er bij professionals van HVO-Querido onduidelijkheid is over risicotaxatie-instrumenten. Risicotaxatie-instrumenten die het recidiverisico inschatten zijn een aantal keer verward met de risicotaxatie die deel uitmaakt van het instrumentarium van de Krachtmethodiek. De onderzoeker concludeert hier voorzichtig uit dat er mede door onervarenheid onvoldoende kennis over risicotaxatie is. Deze kennis, maar ook het opleidingsniveau en praktijkervaring zijn aldus de literatuur van belang om met risicotaxatie-instrumenten te kunnen werken. De literatuur geeft aan dat forensische professionals het als lastig ervaren om de vertaalslag van het ingeschatte recidiverisico naar het begeleidingstraject te maken. De bevroegde respondenten van HVO-Querido geven dit eveneens aan. Verder wijzen de onderzoeksresultaten erop dat de meeste respondenten van mening zijn dat hoog en laag risico cliënten goed bij elkaar kunnen wonen en dat zij dit ook zo ervaren. De literatuur ontkracht dit.

Met betrekking tot het behoefteprincipe lijken de onderzoeksresultaten aan te geven dat professionals van HVO-Querido criminogene en niet criminogene risicofactoren herkennen bij hun cliënten, maar dat veranderbare criminogene risicofactoren onvoldoende positief beïnvloed worden. Conform de literatuur staat het beïnvloeden van veranderbare criminogene risicofactoren echter centraal. Dit om het recidiverisico terug te dringen.

De onderzoeksresultaten laten zien dat betrokken professionals, motivatie bij cliënten en een ondersteunend netwerk veelvoorkomende beschermende factoren zijn in forensisch begeleidingstrajecten van HVO-Querido. Aldus de theorie zijn beschermende factoren belangrijk, maar dienen ze ook deel uit te maken van risicotaxatie-instrumenten. Dit hebben de respondenten echter niet aangegeven. Hierover ontbreekt wellicht kennis. Verder geven de onderzoeksresultaten aan dat er in forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido meer aandacht is voor krachten dan voor risico's. Hier is door geïnterviewde respondenten kritisch op gereageerd. Er wordt verondersteld dat er meer aandacht moet komen voor het positief

beïnvloeden van veranderbare criminogene risicofactoren. Dit is een manier om het recidiverisico terug te dringen. De literatuur onderstreept dit.

De onderzoeksresultaten lijken aan te geven dat een groot deel van de bevroagde professionals van HVO-Querido cognitief gedragsmatig intervenueert in forensische begeleidingstrajecten. Hierin is niet duidelijk naar voren gekomen of dit ook bewust gedaan wordt om denkprocessen met betrekking tot crimineel gedrag positief te beïnvloeden. De literatuur geeft aan dat dit wel de bedoeling is. Ook wijzen de onderzoeksresultaten erop dat de elementen uit de sociale leertheorie conform de respondenten voldoende zijn vormgegeven in de forensische begeleidingstrajecten.

In het kader van specifieke responsiviteit lijken de onderzoeksresultaten aan te geven dat een groot deel van de professionals aansluit bij de capaciteiten van de forensische cliënt. De literatuur geeft aan dat in de BW/MO-sector doorgaans krachtgericht gebeurt. De onderzoeksresultaten wijzen erop dat dit in de forensisch begeleidingstrajecten van HVO-Querido ook het geval is. Aansluiting vinden bij de leer- en leefstijl van forensische cliënten staat voorop. De doelen en wensen van de cliënt staan in een krachtgerichte BW/MO-setting aldus de literatuur eveneens centraal. De meeste respondenten beamen dit. Responsiviteit heeft in een krachtgerichte setting niet per definitie raakvlak met het terugdringen van het recidiverisico. Verschillende respondenten hebben aangegeven dat dit wel een doel zou moeten zijn. Dit omdat het terugdringen van het recidiverisico deel uitmaakt van de opdracht van de forensische zorg.

Verder laten de onderzoeksresultaten zien dat professionals van HVO-Querido van mening zijn dat zij over onvoldoende kennis en ervaring beschikken om de RNR-principes goed te kunnen toepassen. Om de RNR-principes te kunnen toepassen en om met risicotaxatie-instrumenten te kunnen werken in forensische begeleidingstrajecten zijn kennis en ervaring aldus de literatuur wel nodig. Door de gebrekkige kennis met betrekking tot de RNR-principes vinden professionals het ook lastig om de RNR-principes te koppelen aan reflectie op een forensische casus. De literatuur geeft aan dat organisaties training zouden moeten faciliteren en uit de resultaten van de documentstudie blijkt dat HVO-Querido dit in digitale zin ook doet. Echter geven de onderzoeksresultaten aan dat professionals van HVO-Querido hier onvoldoende tevreden over zijn en dat het trainingsaanbod ontoereikend en niet effectief genoeg is. Uit de onderzoeksresultaten blijkt wel dat professionals van HVO-Querido in staat zijn een goede werkrelatie op te bouwen en structurerend kunnen werken. De literatuur geeft aan dat dit ook een belangrijke voorwaarde is om de RNR-principes toe te kunnen passen. De meerwaarde van motiverende gespreksvoering wordt door de respondenten breed gedragen aldus de onderzoeksresultaten ook breed ingezet. De onderzoeksresultaten lijken er eveneens op te wijzen dat een groot deel van de professionals die hebben bijgedragen aan het onderzoek niet weet of de RNR-principes gecombineerd of opzichzelfstaand gebruikt moet worden. De literatuur geeft echter aan dat je door het combineren van de RNR-principes tot reductie van recidive komt. Het feit dat de empirie erop wijst dat dit onvoldoende gebeurt, maakt dat het op dit moment moeilijk is om het recidiverisico in forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido terug te dringen.

Wanneer professionals van HVO-Querido meer risicogericht zouden werken, en de RNR-principes goed zouden integreren in forensische begeleidingstrajecten, dan zou dit kunnen bijdragen aan het terugdringen van de voortijdige beëindiging van forensische begeleidingstrajecten. Dit zou op haar beurt weer kunnen bijdragen aan meer succesvolle re-integratie van forensische cliënten en een veiligere samenleving.

5.2 Aanbevelingen

Op grond van de conclusie van dit kwalitatief onderzoek zijn aanbevelingen geformuleerd die zich richten op de teams van HVO-Querido die forensische begeleidingstrajecten bieden. De aanbevelingen zijn eveneens bedoeld voor het programma management forensische zorg, beleidsmedewerkers forensische zorg, de vakgroep forensische zorg en de directie van HVO-Querido⁶. De aanbevelingen hebben als doel bij te dragen aan de kwaliteit van zorg en het terugdringen van de voortijdige beëindiging van forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido.

Bewustwording creëren

Vooropgesteld verdient het een aanbeveling dat HVO-Querido als organisatie in gaat zetten op het creëren van meer bewustwording in de forensische teams met betrekking tot het doel en de opdracht van de forensische zorg. Dit is namelijk het terugdringen van recidive en daarmee het bijdragen aan een veilige samenleving. Conform de literatuur die in dit onderzoek is gehanteerd leent het RNR-model zich daar goed voor. Het is een taak voor forensische professionals van HVO-Querido om criminogene risicofactoren positief te beïnvloeden en beschermende factoren gedurende begeleidingstrajecten te versterken. De empirie in dit onderzoek wijst erop dat mede door de krachtgerichte setting van HVO-Querido het risicogericht denken en het doel van de forensische zorg wat ondergesneeuwd is.

Risicotaxatie-instrumenten integreren in forensische begeleidingstrajecten

De literatuur geeft aan dat het een meerwaarde is om het recidiverisico in te schatten met een evidence-based risicotaxatie-instrument en dat het wenselijk is dat forensische ketenpartners dit onafhankelijk van elkaar doen. Uit de empirie blijkt dat hier animo voor is. Een tweede aanbeveling richt zich daarom op het onderzoeken van de mogelijkheden om in forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido zelf met een risicotaxatie-instrument te gaan werken. Op deze manier kunnen professionals van HVO-Querido tot een gestructureerd professioneel oordeel komen met betrekking tot het risico op recidive en hier de intensiviteit van de begeleiding op afstemmen.

Kritische plaatsing

De empirie van dit onderzoek laat zien dat professionals van HVO-Querido van mening zijn dat hoog en laag risico cliënten goed bij elkaar kunnen wonen. Cijfers uit de inleiding van dit onderzoek laten echter zien dat er nog vaak sprake is van bijvoorbeeld geweldsrecidive op woonvoorzieningen, en dat de zorg mede hierdoor voortijdig wordt beëindigd. De literatuur geeft aan dat het niet wenselijk is om hoog en laag risico cliënten bij elkaar te zetten. Het verdient daarom een aanbeveling om de hoogte van het recidiverisico waar mogelijk mee te nemen bij de plaatsing van forensische cliënten op residentiele woonvoorzieningen van HVO-Querido.

(Verplichte) trainingen

De literatuur laat zien dat kennis nodig is om de RNR-principes goed toe te kunnen passen en de empirie wijst erop dat deze kennis voor een deel ontbreekt. Professionals kunnen zich scholen door middel van modules van de Forensische Leerlijn, maar dit wordt als onvoldoende of ontoereikend ervaren. Een (verplichte) training of leertraject met betrekking tot RNR-model voor forensische professionals van HVO-Querido verdient daarom eveneens een aanbeveling.

⁶ 13 juli 2022 presenteert de onderzoeker de onderzoeksresultaten aan de directie, beleidsmedewerkers en het programma management forensische zorg van HVO-Querido. Vervolgens zal worden overwogen en besproken welke aanbevelingen wanneer en op wat voor manier zullen en kunnen worden geïmplementeerd.

De wens is dat deze training live plaatsvindt en dat er frequente opfrustrainingen volgen. Dit hebben respondenten aangegeven. Te denken valt aan een algemene training over het risico-, behoefte-, en responsiviteitsprincipe, maar ook een training over het werken met een bepaald risicotaxatie-instrument, mits de organisatie ervoor kiest om hiermee te gaan werken. Eén van de opdrachten voor professionals in de forensische zorg is het terugdringen van het recidiverisico en kennis over het RNR-model is hierbij noodzakelijk. Dit maakt dat deze trainingen niet vrijblijvend kunnen zijn.

Uitdragen forensische zorg

De literatuur laat zien dat ervaren en geschoolde professionals nodig zijn om bijvoorbeeld met risicotaxatie-instrumenten te werken. Uit de empirie blijkt dat er in teams van HVO-Querido die forensische zorg bieden behoefte is aan meer ervaring en kennis. Het verdient daarom een aanbeveling dat HVO-Querido zich nog meer profileert als organisatie die forensische zorg biedt, om zo ervaren forensische professionals aan te trekken.

Behoefte-/risicobeoordelingstool voor de BW/MO-sector

Uit zowel de literatuur als de empirie blijkt dat professionals moeite hebben met de vertaalslag van het ingeschatte recidiverisico naar de forensische begeleidingstrajecten. Het is daarom raadzaam om het binnenkort te verschijnen behoefte-/risicobeoordelingstool voor de BW/MO-sector goed te integreren in de forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido.

Forensische opleidingen onder de aandacht brengen

De empirie en de literatuur geven aan dat onder andere kennis noodzakelijk is om de RNR-principes vorm te kunnen geven in forensische begeleidingstrajecten. Het is daarom een aanbeveling om een minor als 'Werken in Gedwongen Kader' actief onder de aandacht te brengen bij derdejaars HBO stagiaires van HVO-Querido die stage lopen in forensische teams. Een andere aanbeveling voor HVO-Querido is dat de organisatie de Master Forensisch Sociale Professional actief onder de aandacht brengt bij ervaren HBO-geschoolde forensische professionals. De kennis en vaardigheden die gedurende deze opleiding worden opgedaan en het landelijk netwerk wat hier wordt opgebouwd kan ook voor HVO-Querido zeer waardevol zijn. Ook in het kader van verdere implementatie van de RNR-principes.

Vervolgonderzoek

Voor een eventueel vervolgonderzoek heeft de onderzoeker een suggestie. In het kader van responsiviteit lijkt het de onderzoeker een goed idee om een vervolgonderzoek te doen naar de effectiviteit van interventies in forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido. Welke huidige interventies hebben effect en sluiten goed aan bij de doelgroep en welke niet? In hoeverre zijn de interventies gericht op het reduceren van het recidiverisico? Wat betekent dit en hoe kunnen we dit eventueel verbeteren? Dit allemaal in het kader van onze opdracht; het terugdringen van het recidiverisico en ondersteuning bieden bij het herstel van de forensische cliënt.

5.3 Kritische reflectie

Dit kwalitatief onderzoek heeft de nodige inzichten opgeleverd. Echter zijn er een aantal kanttekeningen die in deze paragraaf zullen worden toegelicht.

In de enquête die voor dit onderzoek is uitgezet bevinden zich een aantal vragen waar respondenten konden kiezen uit diverse antwoorden. Er werden hierbij veel antwoorden en termen voorgeschoteld. Te denken valt aan de vraag; Welke criminogene risicofactoren die van invloed zijn op het recidiverisico komen in jouw beroepspraktijk het meest voor? Vervolgens zijn de antwoordmogelijkheden (Central Eight) voorgelegd. Wanneer ik deze vraag open en zonder antwoordmogelijkheden had gesteld waren er wellicht veel minder criminogene risicofactoren genoemd. Door de manier waarop de vraag (inclusief antwoordmogelijkheden) is vormgegeven geeft dit wellicht een wat vertekend beeld van de daadwerkelijke kennis van de respondenten.

Een tweede punt is dat er voor dit onderzoek geen cliënten zijn meegenomen als respondenten. Bij nader inzien ben ik erg nieuwsgierig naar hun beleving. Ik vraag me af in hoeverre en op wat voor manier zij zich door professionals van HVO-Querido ondersteund voelen in het voorkomen van recidive.

Een laatste punt is dat een medestudent uit mijn leerteam eveneens onderzoek heeft gedaan naar de toepassing van RNR-model in een krachtgerichte BW/MO setting. Vooral in beginfase keek ik goed wat mijn medestudent deed (en naar ik meen ook andersom). Dit heb ik als steunend, maar soms ook als verwarrend ervaren. Al snel scheidden onze wegen en uiteindelijk hebben we allebei een eigen eindproduct opgeleverd. Maar het onderzoek was wellicht anders verlopen wanneer ik de enige in het leerteam was, met het RNR-model in een BW/MO-setting als onderwerp. In mijn beleving hebben we elkaar gedurende het onderzoeksproces wel goed van waardevolle feedback kunnen voorzien.

Bronvermelding

Andrews, D.A., & Bonta, J. (1994). *The psychology of criminal conduct*. Cincinnati, OH: Anderson.

Andrews, D.A. & Bonta J. (2010). *The psychology of criminal conduct* (5th ed.) Newark, NJ: LexisNexis.

Andrews, D.A. & Bonta J. (2017). *The psychology of criminal conduct* (6th ed.) Newark, NJ: LexisNexis.

Andrews, D.A., Bonta, J., & Hoge, R. D. (1990). Classification for effective rehabilitation: Rediscovering psychology. *Criminal Justice and Behavior*, 17(1), 19–52.

Andrews, D.A., Bonta, J., & Wormith, J.S. (2006). The Recent Past and Near Future of Risk and/or Need Assessment. *Crime & Delinquency*. 52 (1), 1-7.

Andrews, D.A., & Dowden, C. (2006). Risk principle of case classification in correctional treatment. A meta-analytic investigation. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 50, 88-99.

Andrews, D. A., Guzzo, L., Raynor, P., Rowe, R. C., Rettinger, L. J., Brews, A., & Wormith, J. S. (2012). Are the major risk/ need factors predictive of both female and male reoffending? A test with the eight domains of the Level of Service/Case Management Inventory. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 56, 113-133.

Blum, R.W., & Ireland, M. (2004). Reducing risk, increasing protective factors: findings from the Caribbean Youth Health Survey. *Journal of Adolescent Health*, 35, 493-500.

Boeije H., & Bleijenbergh, I. (2019) *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom Uitgevers.

Bosker, J., Donker, A., Menger, A. & van der Laan, P. (2016). Theorieën over afbouw en stoppen met delinquent gedrag. In A. Menger, L. Krechtig & J. Bosker (reds.), *Werken in een gedwongen kader. Methodiek voor het forensisch sociaal werk* (5^e druk, pp. 77-95). Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Bosker, J., Monee-van Doornmalen, J., Henskens, R., van der Plaat, D. (2020). *Effectieve werkwijzen in reclasseringstoezicht*. Kwaliteit Forensische Zorg. Geraadpleegd op 21 juni 2022, van https://www.researchgate.net/profile/Jacqueline-Bosker/publication/343851681_KFZ_rapport_Reclasseringstoezicht_DEF/links/5f44e56e458515b7294fc206/KFZ-rapport-Reclasseringstoezicht-DEF.pdf

Bourgon, G., & Gutierrez, L. (2012). The general responsivity principle in community supervision. The importance of probation officers using cognitive intervention techniques and its influence on recidivism. *Journal of Crime & Justice*, 35(2), 149-166.

Bouwman, J.H.A, Hutten J.C., Uzieblow, K., Van de Weeken, F.C.A. Verschuur, J., Te Mebel, L., Van Horn, J.E. (2020). *Risicotaxatie gedaan: hoe nu verder?* Kwaliteit Forensische Zorg. Geraadpleegd op 23 januari 2022, van https://www.researchgate.net/profile/JulietteHutten/publication/349311928_Risicotaxatie_ge_daan_hoe_nu_verder_De_vertaalslag_van_risicotaxatie_naar_risicomangement/links/602a35eca6fdcc37a82983db/Risicotaxatie-gedaan-hoe-nu-verder-De-vertaalslag-van-risicotaxatie-naar-risicomangement.pdf

Clercx, M., Keulen-de Vos, M. E., Nijman, H. W., Didden, R., & Nijman, H. (2020). What is so special about forensic psychiatric professionals? Towards a definition of forensic vigilance in forensic psychiatry. *Journal of Forensic Psychology Research and Practice*, 21(3), 195-213.

De Vogel, V. (2020). Risicotaxatie in de Praktijk. *Nurse Academy GGZ*, 2(1) 25-29.

De Vogel, V., Schaftenaar, P. & Van den Broek (2020). Samenwerken in de forensische keten. De investering waard. *Proces*. 99(3), 194-206.

Dishon, T.J., McChord, J., Poulin, F. (1999). When interventions harm: Peer groups and problem behavior. *American Psychologist*, 54(9), 755-764.

Dodge, K. A., Dishon, T.J., Lansford, J.E. (2006). Deviant peer influences in intervention and public policy for youth. *Social Policy Report*, 20(1), 1-20.

Donker, A., Bosker, J. (2018). Over theoretische kwaliteitscriteria voor risicotaxatie. In J. Bosker, V. Vogel & L. Bitter. *Professionele Anker, Liber amicorum voor Anneke Menger*. Utrecht: DWC.

Doorewaard, H., Kil, A., & Van de Ven, A. (2019). *Praktijkgericht kwalitatief onderzoek. Een praktische handleiding*. Amsterdam: Boom.

Drieschner, K. & Tolleman, N. (2021). *Recidive tijdens forensische zorgtrajecten 2013-2017* (Cahier 2021-18). Geraadpleegd op 8 januari 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/09/03/tk-bijlage-wodc-rapport-recidive-tijdens-forensische-zorgtrajecten-2013-2017>

Farrington, D. (2007). Childhood risk-factors and risk-focussed prevention. In M. Maguire, R. Morgan, & R. Reiner (Eds.), *The Oxford handbook of criminology, fourth edition*. (pp 602-640). Oxford: Oxford University Press.

Fluttert, F. (2016). Risicobeheersing en zelfmanagement via kwetsbare patronen en gedragsontregeling. In A. Menger, L. Krechtig & J. Bosker (reds.), *Werken in een gedwongen kader. Methodiek voor het forensisch sociaal werk* (5^e druk pp. 339-352). Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Forensische leerlijn (z.d.). *Modules*. Geraadpleegd op 2 juni 2022 van, <https://forensischeleerlijn.nl/modules>

Forensische leerlijn (z.d.). *Over de leerlijn*. Geraadpleegd op 2 juni 2022 van, <https://forensischeleerlijn.nl/over-de-leerlijn>

Forensische Zorg (z.d.). *Forensische zorg in de praktijk*. Geraadpleegd op 13-01-2022, van <https://www.forensischezorg.nl/introductie/keten-forensische-zorg/forensische-zorg-in-de-praktijk>

Hanrath, J., Van Ash, R., Talan, A., De Vogel, V. (2019). *Goed Casemanagement in de PI*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.

Hart, S. D., Douglas, K. S., & Webster, C. D. (2001). *Risk management using the HCR-20: A general overview focusing on historical factors*. In K. S. Douglas, C. D. Webster, S. D. Hart, D. Eaves, & J. Ogloff, HCR-20 violence risk management companion guide, 27-40. Mental Health, Law, and Policy Intitution, Simon Fraser University.

HVO-Querido (z.d.). *Hoe werken wij?* Geraadpleegd op 13-01-2022, van <https://hvoquerido.nl/over-ons/hoe-werken-wij/>

HVO-Querinet (z.d.). *Leeraanbod*. Geraadpleegd op 2 juni 2022 van, <https://www.hvoquerinet.nl/umbraco/a-z/leeraanbod/>

Kazdin, A. E., Kraemer, H. C., Kessler, R. C., Kupfer, D. J. & Offord, D. R. (1997) Contributions of risk-factor research to developmental psychopathology. *Clinical Psychology Review*,17(4), 375-406.

Kropp, P. R., Hart, S. D., Lyon, D., & LePard, D. (2002). *Managing stalkers: Coordinating treatment and supervision*. In L. Sheridan, & J. Boon, Stalking and psychosexual obsession: Psychological perspectives for prevention, policing and treatment, 138-160. Wiley and Sons, Ltd.

Laub, J. H., & Sampson, R. J. (2003). *Shared beginnings, divergent lives. Delinquent boys at age 70*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Miller, H.A. (2006). A dynamic assessment of offender risk, needs, and strengths in a sample of general offenders. *Behavioral Sciences & the Law*, 24, 767-782.

Miller, W. R., & Rollnick, S. (2013). *Motivational interviewing: Helping people change* (3rd ed.). New York, London: Guilford Press.

Nuytiens, A., Christeans, J., & Eliaerts, C. (2008). Stoppen of doorgaan? Recent onderzoek naar desistance from crime bij persisitent jeugddelinquenten. In I., Weijers & C. Eliearts (Eds). *Jeugdcriminologie. Achtergronden van jeugdcriminaliteit*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

Ogloff, J. R., & Davis, M. R. (2004). Advances in offender assessment and rehabilitation: Contributions of the risk–needs–responsivity approach. *Psychology, Crime & Law*, 10(3), 229-242.

Polascheck, D.L.L. (2012). An appraisal of the risk–need–responsivity (RNR) model of offender rehabilitation and its application in correctional treatment. *Legal and Criminological Psychology* 17(1), 1–17.

Rapp, C. & Goscha, R. (2006) *The strengths model, case management with people with psychiatric disabilities* (2nd ed). Oxford: Oxford University Press.

Roddy, A.L., Morash, M., Adams, E.A., Holmstrom, A.J., Smith, S.W., & Cobbina, J.E. (2019). The nature and effects of messages that women receive from probation and parole agents in conversations about employment. *Criminal Justice and Behavior*, 46(4), 550-567.

Ryan, T. (1999). *Managing Crisis and Risk in Mental Health Nursing*. Nelson Thornes.

Thompson, A. P., & McGrath, A. (2012). Subgroup differences and implications for contemporary risk-need assessment with juvenile offenders. *Law and Human Behavior*, 36, 345-355

Trotter, C. (2015). Working with involuntary clients. A guide to practice (3rd ed.). London: Routledge.

Trotter, C. (2009). Pro-social modelling. *European Journal of Probation*, 1(2), 142-152.

Verhoeven, N. (2014). Wat is onderzoek? Praktijkboek voor methoden en technieken. Amsterdam: Boom Uitgevers.

Van der Horst, R.P. (2021). *Vakmanschap Forensische Zorg. Sleutel tot deskundigheid*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam Uitgeverij.

Van der Put, C., Assink, M., & Stams, G. J. (2015). *Actuarieel Risicotaxatie Instrument voor Jeugdbescherming (ARIJ): eindrapport*. Afdeling Forensische Orthopedagogiek, Universiteit van Amsterdam.

Van Horn, J.E., Bogaerts, S., Eisenberg, M.J., van der Put, C.E., Dekker, J.M., Van den Hanenberg, F.J.A.C., Bouman, Y.H.A.. (2016). *Kernset K-factoren voor het ambulante forensische veld*. Kwaliteit Forensische Zorg. Geraadpleegd op 25-03-2022, van https://www.researchgate.net/profile/Mara-Eisenberg/publication/304798718_Kernset_voorspellers_in_het_ambulante_veld/links/5881e459a6fdcc6b790ea93d/Kernset-voorspellers-in-het-ambulante-veld.pdf.

Van Horn, J., Eisenberg, M., & Uzieblo, K. (2016). Risicotaxatie in de Nederlandse ambulante forensische geestelijke gezondheidszorg. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 58(8), 583-592.

Van Horn, J., Eisenberg, M., Bouwman, Y.H.A., Van den Hanenberg, F.J.A.C., Van den Put, C.E., Bogaerts, S. *Handleiding Forensische Ambulante Risico Evaluatie Versie 2*. Kwaliteit Forensische Zorg. Geraadpleegd op 25-03-2022, van; <https://files.enflow.nl/fd9938a8-0039-4987-ae4-d3773cabfd43/c3fe5633-659c-46d0-b624-70920d1cd024/projecten/handleiding-forensisch-ambulante-risico-evaluatie-fare-v2-2020.pdf>

Ward, T., & Brown, M. (2004). The Good Lives Model and conceptual issues in offender rehabilitation. *Psychology, Crime & Law*, 10(3), 243-257.

Wolf, J. (2012). *Herstelwerk: een krachtgerichte basismethodiek voor kwetsbare mensen*. Nijmegen: Onderzoekscentrum maatschappelijke zorg, UMC St Radboud.

Bijlage 1: Conceptueel model

Kernbegrippen	Dimensies	Topics	Indicatoren
Het toepassen van het RNR-model in forensische begeleidingstrajecten in de BW/MO-sector	Toepassen risicoprincipe RNR-model	Inschatting recidiverisico	➤ Hoog risico ➤ Laag risico ➤ Intensieve begeleiding ➤ Minder intensieve begeleiding ➤ Plaatsing residentieel ➤ Vertrekpunt begeleidingstraject
		Risicotaxaties in het ambulante forensische domein	➤ Reclassering ➤ Ambulante behandelaren ➤ RiSc ➤ FARE ➤ BW/MO zelf werken met bijv. FARE
		Toepassing risicotaxatie in forensisch begeleidingstraject	➤ Risicomanagement ➤ Vertaalslag ➤ Behoeft-/risicobeoordelingstool voor de BW/MO-sector
	Toepassen behoefteprincipe RNR-model	Criminogene en niet criminogene risicofactoren	➤ Verschillen ➤ Dynamiek tussen Criminogene en niet criminogene risicofactoren
		Central Eight	➤ Antisociaal verleden ➤ Antisociale persoonlijkheidsstoornis ➤ Antisociale houding ➤ Antisociaal netwerk ➤ Familie/relatie problemen ➤ School en werk ➤ Vrijtijdsbesteding ➤ Middelenmisbruik ➤ Beïnvloeding dynamische risicofactoren
		Verschillen per setting in dynamische risicofactoren	➤ Ambulant (antisociaal netwerk, middelenmisbruik, vrijetijdsbesteding) ➤ Klinisch (antisociale houding, werk/school) ➤ Voorzichtigheid bij overname taxatie

		Beschermende factoren	➤ Balans risico- en beschermende factoren ➤ Welke beschermende factoren ➤ Versterken beschermende factoren
		Combinatie risicogericht en krachtgericht werken	➤ Meer oog voor krachten ➤ Welke krachten ➤ Forensische scherpte ➤ Nieuwe behoefte-/risicobeoordelingstool
	Toepassen responsiviteitsprincipe RNR-model	Algemene responsiviteit	➤ Verband gedachten en gedrag ➤ Herkennen criminele houding ➤ Oefenen met nieuw gedrag ➤ Pro-sociaal modelleren ➤ Wederzijds respect ➤ Bevestigingen geven ➤ Crimineel gedrag verwerpen
		Specifieke responsiviteit	➤ Aansluiting capaciteiten ➤ Motivatie ➤ Cultuur ➤ Leeftijd ➤ Geslacht ➤ Obstakels (psychose)
		Krachtgerichte specifieke responsiviteit	➤ Aansluiting leef- en leerstijl ➤ Volgend zijn ➤ Ideeën loslaten m.b.t. doelgroep ➤ Interventies gericht op doelen cliënt
	Randvoorwaarden om RNR-model te kunnen toepassen	Voorwaarden om te werken met risicotaxatie FARE	➤ Ervaring ➤ Forensische scherpte ➤ Kennis RNR
		Bekwame professionals	➤ Werkrelatie ➤ Zorgzaam ➤ Respectvol ➤ Enthousiast ➤ Autonomie ➤ Motiverende gespreksvoering ➤ Structurerende vaardigheden
		Organisatie	➤ Training ➤ Supervisie

			➤ Uitdragen RNR
		Randvoorwaarde Effectiviteit RNR	➤ Enkelvoudig gebruik RNR principe ➤ Combineren van alle RNR principes ➤ Geen gebruik principes

Bijlage 2: Opzet interviews

Risicoprincipe

1. In hoeverre is het risicoprofiel van je cliënt bepalend voor de begeleidingsstrategie die je uitzet?
2. Zou jij in het begeleidingstraject zelf met een evidence-based risico-taxatie instrument willen werken? Zo ja, wat heb je hiervoor nodig?
3. Een groot deel van de respondenten die de enquête hebben ingevuld veronderstellen dat hoog en laag risicocliënten goed bij elkaar kunnen wonen. Wat zijn jou ervaringen hiermee?

Behoefteprincipe

1. Volgens forensische professionals van HVO-Querido zijn middelenmisbruik, een antisociaal netwerk en antisociale persoonlijkheidsproblematiek de meest voorkomende risicofactoren. In hoeverre herken jij dit?
2. Problemen met school of werk wordt vrijwel niet genoemd. Hoe zie jij dit in jouw beroepspraktijk?
3. Vrijwel alle respondenten die de enquête hebben ingevuld zeggen criminogene risicofactoren bij hun cliënten te herkennen. Hoe ervaar je dit in jouw beroepspraktijk?
4. Motivatie bij cliënten en betrokken professionals worden door forensische professionals van HVO-Querido als de meest voorkomende beschermende factoren gezien. Hoe zie jij dit?
5. Forensische professionals van HVO-Querido zeggen evenveel aandacht te hebben voor krachten als voor risico's tijdens forensische begeleidingstrajecten. Hoe is dit in jou beroepspraktijk?

Responsiviteitsprincipe

1. Kun je iets vertellen over je grondhouding of begeleidingsstijl in het forensische begeleidingstraject?
2. Op wat voor manier sluit jij aan bij de capaciteiten van je cliënt. Waar hou je rekening mee?
3. HVO-Querido werkt krachtgericht. In hoeverre ben jij volgend met betrekking tot de doelen en wensen van je forensische cliënten?

Randvoorwaarden

1. Op wat voor manier zou jij eventueel geschoold willen worden met betrekking tot het RNR-model?
2. Wat vind jij van eventuele integratie van MGv in forensische begeleidingstrajecten?
3. Wat zou denk je het effect zijn van onvoldoende kennis bij professionals met betrekking tot het RNR-model? Wat herken je hierin in jouw beroepspraktijk?

Bijlage 3: Informed Consent

TOESTEMMINGSVERKLARING (INFORMED CONSENT)

Onderwerp

Masterscriptie voor de opleiding Master Forensisch Sociale Professional uitgevoerd door Iwan Leurs.

Titel onderzoek

Een onderzoek naar de vormgeving van de principes van het RNR-model in forensische begeleidingstrajecten van HVO-Querido.

Voor de deelnemer

Hartelijk dank dat je meedoet aan dit onderzoek. Voor je deelname heb ik je toestemming nodig. Zou je onderstaande punten willen doorlezen en willen ondertekenen? Dankjewel!

- Ik ben ingelicht over het doel, de methode en de aard van het onderzoek. Ik heb vragen kunnen stellen en deze zijn ook beantwoord. Ik heb genoeg tijd gehad om te besluiten of ik mee wil doen.
- Ik doe graag mee aan dit onderzoek.
- Ik ben ervan op de hoogte dat de onderzoeksresultaten van dit onderzoek alleen vertrouwelijk en anoniem zullen worden verzameld, gebruikt en bewaard en aan derden bekend zullen worden gemaakt.
- Bij deze geef ik toestemming voor het anoniem verzamelen, gebruiken en bewaren van mijn verstrekte gegevens om de onderzoeksvragen van dit onderzoek beantwoord te krijgen.
- Bij deze geef ik toestemming voor het vertrouwelijk en anoniem bekend maken van de onderzoeksresultaten van dit onderzoek aan derden.
- Ik doe vrijwillig mee en ik kan op ieder moment van het onderzoek zonder reden stoppen. Ik ben ervan op hoogte dat wanneer ik dat wil, reeds verzamelde gegevens die ik verstrekt heb verwijderd kunnen worden.

Voor de onderzoeker

Ik heb toelichting gegeven over het doel, de methode en de aard van dit onderzoek. Ik ben bereid toekomstige vragen over dit onderzoek naar kennis en kunde te beantwoorden.

Deelnemer/respondent

Naam:

Datum:

Handtekening:

Onderzoeker

Naam: Iwan Leurs

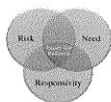
Datum:

Handtekening:

Bijlage 4: Enquête

22-06-2022 10:51

Een onderzoek naar het toepassen van het RNR-model in forensische begeleidingstrajecten

Een onderzoek naar het toepassen van het RNR-model in forensische begeleidingstrajecten

Goedendag, hartelijk dank voor het openen van deze enquête! Mijn naam is Iwan Leurs en ik ben medewerker van HVO-Querido. Ik werk als Begeleider B voor Het Martien Schaaperhuis, geef namens O&O training in motiverende gespreksvoering aan medewerkers van onze organisatie en ik maak deel uit van de vakgroep forensische zorg. Daarnaast doe ik op dit moment onderzoek in het kader van mijn masterscriptie voor de opleiding Master Forensisch Sociale Professional aan de Hogeschool Utrecht.

Het onderzoek richt zich op de forensische BW/MO begeleidingstrajecten van HVO-Querido. Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in hoeverre er door (forensische) professionals van HVO-Querido risicogericht gewerkt wordt en op wat voor manier de principes van het RNR (Risk, Needs, Responsivity)-model in de begeleidingstrajecten zijn vormgegeven. Dit ten behoeve van het terugdringen van recidive tijdens deze forensische begeleidingstrajecten. Dit kan weer bijdragen aan meer succesvol afgeronde begeleidingstrajecten en aan de kwaliteit van zorg. Wanneer je nog niet eerder van het RNR-model hebt gehoord, kun je de enquête gewoon invullen. Ons werk heeft namelijk veel raakvlak met dit model en je past het ongetwijfeld onbewust toe.

De vragenlijsten worden anoniem ingevuld. De ingevulde gegevens zullen onherkenbaar worden gepresenteerd in het uiteindelijke onderzoeksrapport. Probeer daarom zo eerlijk mogelijk antwoord te geven.

Mocht je vragen hebben of wil je meer informatie met betrekking tot dit onderzoek, dan kun je altijd contact met me opnemen. Nogmaals veel dank en succes met het invullen!

Iwan Leurs
Email: iwan.leurs@hvoquerido.nl
Telefoon: 06 15 09 55 46

* Vereist

<https://forms.office.com/pages/designpagev2.aspx?lang=nl-NL&origin=OfficeDotCom&route=Start&sessionid=9e283601-ac50-45a3-90c1-731f5...> 1/10

1. Ik wil meedoen aan dit onderzoek

*

- ☐ Ja
- ☐ Nee

2. Ik geef toestemming voor het anoniem verzamelen, bewaren en gebruiken van mijn gegevens uitsluitend voor de beantwoording van de onderzoeksvraag van dit onderzoek en voor publicaties hierover

*

- ☐ Ja
- ☐ Nee

3. Ik weet dat meedoen aan dit onderzoek vrijwillig is. Ik kan stoppen op ieder moment van het onderzoek. Ik hoef hier geen reden voor op te geven. Vanaf dat moment zullen mijn gegevens niet meer worden verwerkt

*

- ☐ Ja
- ☐ Nee

4. Voor welk team van HVO-Querido ben je werkzaam?

5. Wat is je functie?

6. Ik neem de inschatting van het recidiverisico van mijn forensische cliënt over uit de risicotaxaties van de reclassering of van de forensisch GGZ behandelaar.

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Andere

7. Ik baseer de intensiviteit van de begeleiding van mijn forensische cliënt op de hoogte van het recidiverisico.

- ☐ Altijd
- ☐ Meestal
- ☐ Soms
- ☐ Nooit
- ☐ Weet ik niet

8. Hoog en laag risico cliënten kunnen goed samenwonen op een woonplek en dit is in de praktijk ook aan de orde.

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Weet ik niet

9. Ik vind het moeilijk om de vertaalslag vanuit de risicotaxatie naar het forensisch begeleidingstraject te maken.

- ☐ Altijd
- ☐ Meestal
- ☐ Soms
- ☐ Nooit
- ☐ Weet ik niet

10. Welke van de onderstaande criminogene risicofactoren die van invloed zijn op het recidiverisico komen bij forensische cliënten in jouw beroepspraktijk het meest voor? Vink maximaal 4 opties aan.

- ☐ Delict verleden
- ☐ Antisociale persoonlijkheidsstoornis
- ☐ Antisociale houding
- ☐ Antisociaal of crimineel netwerk
- ☐ Familie-/relatieproblemen
- ☐ Problemen met school en/of werk
- ☐ Problemen met vrijetijdsbesteding
- ☐ Middelenmisbruik

11. Ik ben mij bewust van de criminogene risicofactoren van mijn forensische cliënten en herken deze ook.

- ☐ Altijd
- ☐ Meestal
- ☐ Soms
- ☐ Nooit
- ☐ Weet ik niet

12. Ik ben mij bewust van de **niet** criminogene risicofactoren van mijn forensische cliënten en herken deze ook.

- ☐ Altijd
- ☐ Meestal
- ☐ Soms
- ☐ Nooit
- ☐ Weet ik niet

13. Welke beschermende factoren zie jij bij forensische cliënten in jouw beroepspraktijk? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

- ☐ Motivatie bij cliënten
- ☐ Ondersteunend netwerk
- ☐ Zelfcontrole
- ☐ Betrokken professionals
- ☐ Andere

14. Tijdens forensische begeleidingstrajecten versterk ik de beschermende factoren van de cliënt.

- ☐ Altijd
- ☐ Meestal
- ☐ Soms
- ☐ Nooit
- ☐ Weet ik niet

15. Ik heb tijdens de begeleiding evenveel aandacht voor de krachten als voor de risico's van mijn forensische cliënten.

- ☐ Altijd
- ☐ Meestal
- ☐ Soms
- ☐ Nooit
- ☐ Weet ik niet

16. Welke van de onderstaande interventies zet jij tijdens forensische begeleidingstrajecten in om risicofactoren met betrekking tot crimineel gedrag positief te beïnvloeden? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

- ☐ Verband tussen gedachten en gedrag onderstrepen
- ☐ Cliënten een criminele houding leren herkennen
- ☐ Oefenen met nieuw gedrag
- ☐ Andere

17. Welke onderstaande activiteiten maken tijdens forensische begeleidingstrajecten deel uit van jouw grondhouding of begeleidingsstijl? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

- ☐ Pro-sociaal modelleren (het goede voorbeeld geven)
- ☐ Wederzijds respect bewerkstelligen
- ☐ Bevestigingen geven
- ☐ Crimineel gedrag (voorzichtig) afkeuren
- ☐ Andere

18. Met welke onderstaande kenmerken hou jij bij de aanvang van je begeleidingsinterventies rekening? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

- ☐ Aansluiten bij capaciteiten van cliënt (zoals bijv. het cognitieve vermogen)
- ☐ Motivatie van de cliënt
- ☐ Cultuur waar cliënt deel van uitmaakt
- ☐ Leeftijd van cliënt
- ☐ Geslacht van cliënt
- ☐ Obstakels (bijvoorbeeld een acute psychose, angstaanvallen, acuut gebrek aan motivatie)
- ☐ Andere

19. In de begeleiding ben ik volgend en sluiten mijn interventies aan bij de doelen, leef- en leerstijl van de forensische cliënt.

- ☐ Altijd
- ☐ Meestal
- ☐ Soms
- ☐ Nooit
- ☐ Weet ik niet

20. Ik ben zelf in staat om het type risicotaxatie zoals de FARE en de RISc (die onder andere door behandelaars en reclassering wordt gebruikt) in te vullen.

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Weet ik niet

21. Ik heb trainingen gevolgd waar het RNR-model deel van uitmaakt en beschik daarom over kennis m.b.t. dit model.

- ☐ Helemaal eens
- ☐ Enigszins eens
- ☐ Enigszins oneens
- ☐ Helemaal oneens

22. Welke van de onderstaande aspecten maken deel uit van jouw werkrelatie met forensische cliënten? Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.

- ☐ Zorgzaam
- ☐ Respectvol
- ☐ Enthousiast
- ☐ Autonomie benadrukken
- ☐ Andere

23. Ik hanteer motiverende gespreksvoering in forensische begeleidingstrajecten.

- ☐ Altijd
- ☐ Meestal
- ☐ Soms
- ☐ Nooit
- ☐ Weet ik niet

24. Ben jij tevreden over het forensisch leeraanbod van HVO-Querido met betrekking tot het RNR-model?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Weet ik niet

25. Wanneer ik reflecteer op een forensische casus tijdens bijvoorbeeld intervisie of supervisie, koppel ik dit aan de principes van het RNR-model.

- ☐ Altijd
- ☐ Meestal
- ☐ Soms
- ☐ Nooit
- ☐ Weet ik niet

26. Op welke manier pas jij de drie hoofdprincipes (risico-, behoefte- en responsiviteitsprincipe in forensische begeleidingstrajecten toe?

- ☐ Ik combineer de principes
- ☐ Ik pas de principes opzichzelfstaand, dus los van elkaar toe
- ☐ Ik pas de principes helemaal niet toe
- ☐ Ik ben onvoldoende bekend met deze principes om antwoord te kunnen geven op de vraag

Deze inhoud is niet door Microsoft gemaakt noch goedgekeurd. De gegevens die u verzendt, zal worden gestuurd naar de eigenaar van het formulier.

 Microsoft Forms

